

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Katedra obchodního práva

Prokura jako druh zastoupení v obchodních vztazích

Procuration as a type of representation in business relations

Petr Sailer

2011

vedoucí práce

doc. JUDr. Stanislav Plíva, Csc.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Prokura jako druh zastoupení v obchodních vztazích vypracoval samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, které byly k vypracování diplomové práce použity, jsou řádně citovány v poznámkách pod čarou a uvedeny na konci práce v seznamu použitých pramenů a literatury. Prohlašuji, že diplomová práce nebyla použita k získání jiného titulu.

Petr Sailer

OBSAH

ÚVOD	6
1. Jednání podnikatele	7
1.1 Pojem, přímé jednání	7
1.2 Nepřímé jednání	7
1.3 Způsob jednání	8
2. Zastoupení dle občanského a obchodního zákoníku	9
2.1 Pojem zastoupení	9
2.2 Zákonné zastoupení	10
2.2.1. <i>Vedoucí organizační složky podniku</i>	10
2.2.2. <i>Ustanovení § 15 obchodního zákoníku</i>	11
2.2.3. <i>Osoby jednající v provozovně podnikatele</i>	12
2.3 Smluvní zastoupení	13
2.3.1. <i>Zastoupení na základě plné moci</i>	14
3. Historický vývoj prokury v národním právu	17
3.1 Všeobecný obchodní zákoník rakouský z roku 1863	17
3.2 Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník	23
3.3 Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník	24
3.4 Zákon č. 101/1963 Sb., o mezinárodním obchodu	25
4. Prokura dle současné právní úpravy	27
4.1 Vznik prokury	28
4.2 Účastníci prokury	28
4.2.1 <i>Podnikatel</i>	28
4.2.2 <i>Prokurista</i>	31
4.2.3 <i>Vztah podnikatele a prokuristy</i>	33
4.3 Druhy prokury	38
4.3.1 <i>Kolektivní prokura</i>	39
4.4 Rozsah prokury	42
4.5 Odpovědnost prokuristy	48
4.6 Podepisování prokuristy	49
4.7 Zánik prokury	51
5. Prokura dle návrhu nového občanského zákoníku	54
6. Závěr	58

7.	Resumé	60
8.	Abstrakt v českém jazyce	61
9.	Přehled použitých pramenů	62

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych chtěl poděkovat doc. JUDr. Stanislavu Plívovi, Csc. za jeho odbornou pomoc při psaní této diplomové práce stejně jako za jeho čas, připomínky a cenné rady, které přispěly k jejímu dokončení.

ÚVOD

Diplomovou práci na téma Prokura jako druh zastoupení v obchodních vztazích jsem si zvolil z důvodu svého hlubšího zájmu o obor obchodního práva, který jsem si vypěstoval za dobu pětiletého studia na právnické fakultě.

Cílem mé práce je podat systematický výklad o minulé, aktuálně platné i připravované úpravě prokury v právním řádu České republiky a Československa a upozornit na změny v pojetí prokury během jejího vývoje. Důraz bude kladen především na rozhodovací činnost soudů v některých sporných otázkách a rozbor nejdůležitější judikatury řešící zejména vztah prokury, respektive prokuristy, k jiným právním institutům, respektive osobám vystupujícím v obchodních vztazích.

První část této práce bude pojednávat o způsobu jednání podnikatele, kdy půjde především o rozdíl mezi jednáním podnikatele, který je fyzickou osobou, a podnikatele, který je osobou právnickou.

Ve druhé části se budu věnovat úpravě zastoupení dle občanského a obchodního zákoníku, rozdílu mezi zákonným a smluvním zastoupením a vztahu mezi úpravou dle občanského a obchodního zákoníku včetně postavení vůči ustanovením o prokuře obsaženým v obchodním zákoníku.

Část první a část druhá společně tvoří základ pro zbylou část diplomové práce, ve které se podrobněji zaměřím na historický vývoj institutu prokury v českém a československém právním řádu, stejně jako na současnou právní úpravu dle obchodního zákoníku. V rámci jednotlivých kapitol se pokusím srovnat úpravu v jednotlivých právních předpisech upravujících prokuru v průběhu jejího vývoje. Podrobně se budu zabývat jednotlivými aspekty prokury počínaje jejím vznikem, vztahem podnikatele a prokuristy a konče jejím zánikem. Podstatným východiskem bude rozbor prvorepublikové i současné judikatury, která podstatným způsobem upřesňovala a upřesňuje výkladově sporné otázky.

V souvislosti s chystanou rekodifikací soukromého práva bude v šesté kapitole pojednáno o návrhu nového občanského zákoníku, v němž bude úprava prokury obsažena. Zejména se zaměřím na odlišnosti oproti platné právní úpravě a aktuální judikatuře.

1. Jednání podnikatele

1.1 Pojem, přímé jednání

Podnikatel, ať již se jedná o fyzickou nebo právnickou osobu, má potřebu vstupovat do právních vztahů, přičemž je třeba hned na úvod říci, že je nutné rozlišit proces rozhodování podnikatele, kdy se vytváří jeho vůle, nesměruje tedy vůči třetím osobám, a jednání podnikatele jako takové. Jednáním podnikatele je třeba rozumět realizaci právních úkonů vůči třetím osobám. Jednání podnikatele vždy směřuje navenek podnikatelského subjektu (ať již fyzické nebo právnické osoby) a jeho výsledkem je změna právních poměrů podnikatele spočívající ve vzniku, změně či zániku jeho subjektivních práv a povinností.¹ Proces rozhodování a jednání podnikatele však nelze stavět do vzájemné opozice, oba pojmy na sebe časově i funkčně navazují a nezřídka je proces rozhodování podkladem pro jednání podnikatele navenek a často v jeho uskutečnění nachází svůj odraz. Od procesu rozhodování podnikatele je třeba v souvislosti s obchodní společností a družstvem rozlišit pojem obchodního vedení. Obchodní vedení rovněž směřuje dovnitř společnosti nebo družstva, ale je pod ním třeba chápat spíše řešení organizačních a ekonomických otázek souvisejících s činností obchodní společnosti nebo družstva.

Samotná úprava jednání podnikatele, ať již fyzické nebo právnické osoby, obsažená v ustanoveních § 13 až § 16 obchodního zákoníku není úpravou komplexní a proto je třeba subsidiárně použít, dle ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku, úpravu uvedenou v občanském zákoníku. Jednání podnikatele rozlišujeme na přímé a nepřímé (zastoupení). U tohoto dělení je navíc potřeba zohlednit, zda se hovoří o podnikateli, který je fyzickou osobou, nebo podnikateli, který je osobou právnickou.

1.2 Přímé jednání

Fyzická osoba jedná osobně nebo za ni jedná zástupce. Stejně tak to platí u osoby právnické s tím rozdílem, že právnická osoba jako subjekt vytvořený uměle

¹ Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 59.

na základě zákona nemůže sama o sobě projevovat svou vůli jako osoba fyzická, proto jedná a projevuje vůli svým statutárním orgánem tvořeným fyzickými osobami, které jsou do funkce člena statutárního orgánu jmenovány způsobem určeným stanovami, společenskou smlouvou či jiným obdobným dokumentem. Toto je zakotveno v ustanovení § 20 odst. 1 občanského zákoníku, které stanoví, že právní úkony za právnickou osobu ve všech věcech činí ti, kteří k tomu jsou oprávněni smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládací listinou nebo zákonem (statutární orgány). Platná právní úprava tedy stojí na koncepci, která právnickým osobám přiznává způsobilost k právním úkonům a tedy i možnost samostatně jednat prostřednictvím svých orgánů. Obchodní zákoník pak ve svých jednotlivých ustanoveních určuje, který orgán je u které společnosti oprávněn jednat a rovněž určuje i rozsah jednatelského oprávnění.

Osoby, které jsou členy orgánů společnosti, se zapisují do obchodního rejstříku spolu s identifikačními údaji, které stanoví § 35 obchodního zákoníku, zapisuje se tedy její jméno nebo název, u fyzických osob rodné číslo a bydliště, u právnických osob identifikační číslo a sídlo, den vzniku a zániku funkce a způsob, jakým jménem právnické osoby jednají.

Přímým jednáním podnikatele, který je právnickou osobou, je i jednání dalších osob, které nejsou orgány právnické osoby, a to jejich pracovníků nebo členů, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé.

1.3 Nepřímé jednání

Ne vždy je možné, aby podnikatel při své podnikatelské činnosti činil veškeré úkony přímo. V takovém případě umožňuje platná právní úprava, aby za podnikatele činil právní úkony zástupce. Zastoupení rozlišujeme na přímé a nepřímé. Pokud činí zástupce úkony jménem a na účet zastoupeného, jde o zastoupení přímé, pokud je činí jménem svým a na účet zastoupeného, jde o zastoupení nepřímé neboli náhradnictví. U nepřímého zastoupení tak práva a povinnosti vznikají zástupci a ten je povinen je na zastoupeného převést dalším právním úkonem.

2. Zastoupení

2.1 Pojem zastoupení

Zastoupení lze definovat jako oprávnění jednat za jiného jeho jménem.² Jeho účelem jako právního institutu je, aby za toho, kdo není způsobilý k právním úkonům, činil právní úkony ustanovený zástupce, anebo v případě obchodních vztahů častější, aby za toho, kdo k právním úkonům způsobilý je, ale z nějakého důvodu úkony činit nechce nebo nemůže.

Úprava zastoupení je obsažena v ustanoveních § 22 a násl. občanského zákoníku. Protože obchodní zákoník neobsahuje obecná ustanovení týkající se zastoupení, použije se občanskoprávní úprava dle ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku i na vztahy obchodněprávní. Zastoupení může vzniknout různými způsoby, hovoříme o různých právních důvodech vzniku zastoupení. Ustanovení § 23 občanského zákoníku pak rozlišuje zastoupení zákonné, které vzniká na základě zákona nebo rozhodnutí státního orgánu, a zastoupení smluvní vznikající na základě smlouvy, kterou ustanovení § 23 občanského zákoníku označuje jako dohodu o plné moci.

2.2 Zákonné zastoupení

Ponechme stranou zákonné zastoupení uvedené v ustanoveních § 26 a následujících občanského zákoníku, které nemá význam pro zastoupení podnikatele, neboť uvedené ustanovení upravuje zastoupení fyzické osoby, která není způsobilá k právním úkonům a z hlediska zastoupení podnikatele, který je fyzickou osobou, nemá význam, neboť způsobilost k právním úkonům je všeobecnou podmínkou podnikání fyzických osob dle § 6 odst. 1 písm. b) zák. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů. Zaměřme se na vývoj a aktuální úpravu zákonného zastoupení dle obchodního zákoníku se zřetelem k ustanovení § 20 občanského zákoníku, které vymezuje jednání a zastoupení právnické osoby. Jednak určuje, že jménem právnické osoby jedná statutární orgán, jehož úkony se považují za úkony právnické osoby samotné, dále pak rozšiřuje

² Ovečková, O. a kol.: Slovník obchodního práva, Codex, Praha, 1996, s. 314.

v ustanovení § 20 odst. 2 okruh osob oprávněných jednat za právnickou osobu o její pracovníky nebo členy, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé. Jde o přímé jednání, jak již bylo uvedeno v kapitole 1.2. V případě excessu těchto osob je právnická osoba vůči třetím osobám jejich úkony vázána při splnění dvou kumulativních podmínek: první podmínkou je, aby pracovník při excessu jednal ze své kompetence v návaznosti na předmět činnosti právnické osoby a aby ten, s kým bylo jednáno, nemohl vědět, že při právním úkonu činěném za právnickou osobu jde o exces.³ Ustanovení § 20 je tak klíčové pro rozlišení, kdy jedná právnická osoba sama a kdy za ni naopak jedná zástupce.

Obchodní zákoník upravuje několik typů zákonného zastoupení podnikatele, jedná se především o vedoucího organizační složky podniku dle ustanovení § 13 odst. 3 obchodního zákoníku, dále o osobu pověřenou určitou činností při provozování podniku dle ustanovení § 15 obchodního zákoníku a nakonec o osoby jednající v provozovně podnikatele dle ustanovení § 16 obchodního zákoníku.

2.2.1 Vedoucí organizační složky podniku

Vedoucí organizační složky podniku je zmocněn činit za podnikatele všechny úkony týkající se této složky. Vedoucí organizační složky musí být zapsán v obchodním rejstříku. Zmocnění uvedené v ustanovení § 13 odst. 3 obchodního zákoníku se vztahuje pouze na organizační složku podniku, která se zapisuje do obchodního rejstříku, a na vedoucího, který je rovněž v rejstříku zapsán. Za stejných podmínek jedná i vedoucí odštěpného závodu podnikatele. Vedoucí organizační složky podniku se stává zákonným zástupcem podnikatele až zápisem svého jména a bydliště do obchodního rejstříku, tedy nikoli již svým ustanovením, a proto nemůže podat návrh na svůj zápis do obchodního rejstříku. Zápis do obchodního rejstříku má tedy konstitutivní účinky.⁴ Obchodní zákoník nevylučuje možnost omezení jednateelského oprávnění vnitřními pokyny, nicméně s ohledem na ochranu třetích osob nebudou tyto pokyny vůči těmto osobám účinné.

³ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kolektiv. Občanský zákoník I,II. Komentář 2. vydání, 2009, s. 245.

⁴ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, Komentář, Díl I., Polygon Praha, 2002, s.100

2.2.2 Ustanovení § 15 obchodního zákoníku

Obchodní zákoník pracuje s pojmem „podnikatel,“ který definuje v ustanovení § 2 odst. 2, naproti tomu občanský zákoník rozlišuje osoby na fyzické a právnické, a proto má zásadní význam pro tuto práci především zákonné zastoupení právnických osob dle ustanovení § 20 občanského zákoníku, jak již bylo uvedeno výše. Ustanovení § 15 obchodního zákoníku se navíc úpravě uvedené v § 20 odst. 2 občanského zákoníku značně podobá, nebo můžeme říci, že se s ní i částečně překrývá. S ohledem na vztah speciality těchto dvou kodexů má obchodněprávní úprava přednost před úpravou občanskoprávní. Občanský zákoník se z hlediska zákonného zastoupení zaměřuje především na způsobilost k právním úkonům fyzické osoby a dále definuje pojem právnické osoby, její jednání a zastoupení ze zákona. Naproti tomu obchodní zákoník z hlediska zastoupení nerozlišuje osoby fyzické a osoby právnické, ale pracuje s pojmem podnikatel, i fyzická osoba, pokud je podnikatelem ve smyslu znění § 2 odst. 2 obchodního zákoníku, může mít podnik. *„Kdo byl při provozování podniku pověřen určitou činností, je zmocněn ke všem úkonům, k nimž při této činnosti obvykle dochází.“*⁵ Ustanovení obchodního zákoníku má v případě osob oprávněných zastupovat podnikatele ze zákona přednost před ustanovením § 20 odst. 2 občanského zákoníku, který se pro jednání podnikatele nepoužije. K tomu, aby určitá osoba mohla jednat jako zákonný zástupce podnikatele, musejí být kumulativně splněny dvě podmínky: osoba musí být podnikatelem určitou činností pověřena a musí se jednat o činnost při provozu podniku. *Obchodní zákoník výslovně nevymezuje, co se rozumí „pověřením“, a navíc neobsahuje ani žádné požadavky na obsah nebo formu pověření – nemusí tedy mít písemnou formu, může být vyjádřeno ústní dohodou nebo konkludentně (může např. vyplývat z dělby práce uvnitř podniku bez jakéhokoliv formálního vyjádření). Proto je třeba vycházet ze zásady, že rozhodující je faktický stav.*⁶ Pověřená osoba ani nemusí být zaměstnancem podnikatele, jak uvádí ustanovení § 20 odst. 2 občanského zákoníku, rozsah jednatelského oprávnění totiž obchodní zákoník stanovuje mnohem širší, rozšiřuje ho například o činnosti, které jsou v obchodních vztazích obvykle s určitou funkcí nebo pozicí spojeny nebo ke kterým v obchodních

⁵ Ustanovení § 15 odst. 1 zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ Plíva, S.: Právní jednání podnikatele, Právo a podnikání, 1993, č. 9, s. 6.

vztazích obvykle dochází. Omezení rozsahu jednatelského oprávnění vnitřními pokyny budou opět neúčinná vůči třetím osobám. Ohledně opačného případu, tj. otázky rozšíření jednatelského oprávnění nad rámec zákonného zmocnění, naopak nepanuje jednotný názor. Někteří se přiklánějí spíše k zápornému názoru, někteří naopak nevidí důvod, proč nepřipustit, aby podnikatelé-právnícké osoby ve vnitřních předpisech vymezili, kdo je může zastupovat v podnikatelských vztazích, stejně jako to mohou učinit právnícké osoby, které nejsou podnikateli.⁷

Ustanovení § 15 obchodního zákoníku v druhém odstavci upravuje překročení zmocnění zástupcem podnikatele. V případě překročení zákonného zmocnění je jím podnikatel vázán, pokud o překročení třetí osoba nevěděla a s přihlédnutím ke všem okolnostem případu vědět nemohla. Druhý odstavec byl do obchodního zákoníku doplněn novelou 370/2000 Sb., do té doby bylo nutné použít ustanovení § 20 odst. 2 občanského zákoníku.

Zákonné zmocnění dle § 15 odst. 1 obchodního zákoníku nezaniká smrtí podnikatele, pokud nestanovil, že má trvat pouze za jeho života. Avšak po smrti podnikatele nastává omezení zmocnění ze zákona a to takové, že zmocněnec může činit pouze úkony v rámci obvyklého hospodaření. Úkony, které by toto omezení přesahovaly, smí činit pouze se souhlasem dědiců nebo soudu.

2.2.3 Osoby jednající v provozovně podnikatele

Ustanovení § 16 obchodního zákoníku upravuje tzv. nezmocněné jednatelství, za podnikatele jedná „jiná osoba“, která není k jednání za podnikatele oprávněna. Podnikatel je takovým jednáním vázán při splnění dvou podmínek. První podmínkou je, že k jednání musí dojít v provozovně podnikatele, definice provozovny je obsažena v ustanovení § 7 odst. 3 obchodního zákoníku. Druhou podmínkou je, že třetí osoba nemohla vědět, že jednající osoba k tomu není oprávněna. Nestačí prokázat, že nevěděla. Bude třeba v konkrétním případě podle objektivního kritéria posoudit, zda s přihlédnutím ke všem okolnostem vědět mohla.⁸

⁷ viz srovnání Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 1469, s. 49.

⁸ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 1469, s. 52.

2.3 Smluvní zastoupení

Smlouva představuje další ze způsobů, jakým se může fyzická nebo právnická osoba nechat někým zastoupit, aby za ni jednal. Představuje možnost osoby na základě své svobodné vůle zmocnit jinou osobu k tomu, aby za ni jednala. Obecná úprava dle občanského zákoníku uvádí, že: „Zastoupení vzniká na základě zákona nebo rozhodnutí státního orgánu (zákonné zastoupení) nebo na základě dohody o plné moci.“⁹ Smluvní zastoupení tedy vzniká dvoustranným právním úkonem, neboť dle zásady smluvní volnosti nelze nikoho jednostranně nutit k uzavření takové smlouvy. Na základě dohody o plné moci vzniká právní vztah mezi zmocnitelem (zastoupeným) a zmocněncem (zástupcem), na základě které se zmocněnec zavazuje zastupovat zmocnitele v dohodnutém rozsahu. Zmocnitel musí mít způsobilost jak k uzavření dohody o plné moci, tak k právnímu úkonu, který má za něho zmocněnec vykonat.¹⁰ Od této dohody je třeba odlišovat plnou moc, která je pouze jednostranným právním úkonem deklarujícím vztah mezi zmocnitelem a zmocněncem navenek. Plná moc může být buď obsažena v dohodě o plné moci, nebo může být obsažena v samostatné listině vydané zmocněnci, pokud tedy bude vyhotovena v písemné formě, protože zákon nenařizuje obligatorní písemnou formu. Dohoda o plné moci pak může být tvořena různými smlouvami zahrnujícími zmocnění, které jsou upraveny jak v občanském, tak v obchodním zákoníku. Nejtypičtějšími příklady jsou smlouva příkazní dle ustanovení § 724 a následující občanského zákoníku a smlouva mandátní dle ustanovení § 566 a následující obchodního zákoníku.

Zástupce musí jednat osobně, může si však ustanovit dalšího zástupce, pokud je to dovoleno právním předpisem nebo dohodnuto mezi zastoupeným a zástupcem. Z právních úkonů dalšího zástupce vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému. Zástupcem i zastoupeným může být jak fyzická, tak právnická osoba. Obchodní zákoník neobsahuje obecnou úpravu smluvního zastoupení, ta je obsažena v občanském zákoníku a použije se i pro vztahy založené podle obchodního práva.

⁹ Ustanovení § 23 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kolektiv. Občanský zákoník I,II. Komentář 2. vydání, 2009, s. 289.

2.3.1 Zastoupení na základě plné moci

Obchodní zákoník neobsahuje úpravu plné moci, ta je zcela výlučně upravena v ustanoveních § 31 až 33b občanského zákoníku. Podstatou je udělení plné moci zmocnitelem zmocněnci s uvedením rozsahu zmocněncova oprávnění. Plná moc je jednostranný právní úkon zmocnitele, kterým prohlašuje vůči třetí osobě, resp. třetím osobám (tzv. vnější vztah), že zmocnil jinou osobu jako oprávněnou, tj. jako zmocněnce, aby ho v rozsahu uvedeném v této plné moci zastupoval.¹¹ Plná moc může být udělena i několika osobám současně, jde o tzv. kolektivní plnou moc, přičemž platí, že pokud není v plné moci určeno jinak, jednají všichni zmocněnci společně.

Co se týče rozsahu oprávnění, které je v plné moci zahrnuto, lze rozlišovat plnou moc generální (všeobecnou) a speciální (zvláštní). Generální plná moc opravňuje zmocněnce, aby za zmocnitele činil veškeré právní úkony s výjimkou těch, které vyžadují zvláštní plnou moc, např. při odmítnutí dědictví zástupcem dědice.¹² Speciální plná moc naopak zmocněnce opravňuje pouze k jednotlivému, resp. k několika právním úkonům anebo k opakujícím se právním úkonům určitého druhu.¹³

Kromě písemné formy, která je pro plnou moc vyžadována v případech, kdy právní úkon, ke kterému je udělena, musí být uzavřen v písemné formě, a v případech, kdy se plná moc netýká jen určitého právního úkonu, nelpí občanský zákoník na formalismu. Občanský zákoník dále umožňuje udělení plné moci ústně nebo mlčky či konkludentně, to je jinými způsoby nevzbuzujícími pochybnosti o tom, co chtěly strany projevit. V případě písemné plné moci musí tato obsahovat označení zmocněnce, rozsah zmocnění a podpis zmocnitele.

Právě rozsah zmocnění je důležitou částí plné moci, neboť z jednání zmocněnce jménem zmocnitele vznikají práva a povinnosti přímo zmocniteli tehdy, jestliže zmocněnec jednal v mezích oprávnění uděleného na základě plné moci. Zmocněnec je vázán pokyny zmocnitele, ale pokud se jedná o pokyny, které nevyplynou z plné moci, je stanoveno, že nemají vliv na právní účinky jednání,

¹¹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kolektiv. Občanský zákoník I,II. Komentář 2. vydání, 2009, s. 302.

¹² Ustanovení § 463 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

¹³ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kolektiv. Občanský zákoník I,II. Komentář 2. vydání, 2009, s. 302.

ledaže by o nich třetí osoby věděly.¹⁴ Tím je dána ochrana třetích osob. Tyto pokyny sice nemají účinky vůči třetím osobám, nicméně mohou mít význam pro vztah mezi zmocnitelem a zmocněncem. V obchodněprávní úpravě prokury nemá rovněž její omezení interními pokyny vůči třetím osobám žádné právní následky.¹⁵

Ochrana třetích osob se uplatní i při překročení oprávnění z plné moci zmocněncem. Pokud totiž zmocněnec překročí své oprávnění plynoucí z plné moci, musí jeho jednání zmocnitel schválit, aby bylo pro zmocnitele závazné. Zároveň však musí zmocnitel svůj nesouhlas třetí osobě oznámit a to bez zbytečného odkladu poté, co se o překročení oprávnění z plné moci dozvěděl, v opačném případě by se totiž uplatnila nevyvratitelná právní domněnka, že překročení schválil. Účinky schválení nastávají zpětně, tzn. ex tunc. Stejnou funkci ochrany dobré víry třetích osob plní i ustanovení § 33 odst. 2 občanského zákoníku, neboť stanovuje, že při překročení oprávnění jednat za zmocnitele zmocněncem, nebo při jednání za jiného bez plné moci, je z jednání zavázán sám zmocněnec případně ten, kdo jednal za jiného bez plné moci. Třetí osoba poté může po osobě, která jednala, požadovat splnění závazku nebo náhradu škody s výjimkou nabytí vlastnictví k nemovitosti.¹⁶ Pokud však třetí osoba věděla o nedostatku plné moci, nebo že osoba jedná bez plné moci, výše uvedené se neuplatní.

Plnou moc uděluje zmocnitel přímo zmocněnci, aby za něj jednal. Zmocněnec není bez dalšího oprávněn udělit plnou moc další osobě (substitutovi). Občanský zákoník toto oprávnění přiznává ve dvou případech, a to buď je-li toto oprávnění v plné moci výslovně uvedeno, nebo pokud je zmocněncem právnická osoba. Z právních úkonů substituta je zavázán přímo zmocnitel.

V úvodu kapitoly byl uveden způsob vzniku plné moci a proto je vhodné rovněž uvést způsoby jejího zániku. Důvody zániku, které jsou vypočteny v ustanovení § 33b odst. 1 občanského zákoníku, jsou provedení úkonu, ke kterému byla plná moc udělena, její odvolání zmocnitelem, vypovězení zmocněncem a smrt zmocněnce. Nicméně se nejedná o taxativní výčet, neboť plná moc může zaniknout i dohodou stran nebo uplynutím doby, byla-li tato v plné moci sjednána. Plná moc může zaniknout i smrtí zmocnitele, nevyplývá-li z jejího obsahu něco jiného, pokud

¹⁴ Ustanovení § 32 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵ Ustanovení § 14 odst. 3 zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ viz srovnání Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 3. 2004, sp. zn. 22 Cdo 46/2004.

zvláštní zákon nestanoví jinak. Novela občanského zákoníku č. 554/2004 Sb. doplnila do ustanovení § 33b odst. 2 tuto první větu slovy „pokud zvláštní zákon nestanoví jinak“. Takto provedená změna umožňuje, aby z vůle zmocnitele, která byla projevena na základě zvláštního zákona, mohla plná moc, kterou udělil, existovat i po jeho smrti.¹⁷ Tato úprava má význam zejména pro zachování kontinuity zastoupení, která má velký význam v obchodních vztazích. Jako příklad lze uvést právě institut prokury, která nezaniká smrtí podnikatele, pokud ten nestanovil, že má trvat pouze za jeho života.¹⁸ Prokuristovi je však přímo ze zákona omezen rozsah oprávnění zastupovat podnikatele a to tak, že smí činit pouze úkony v rámci obvyklého hospodaření. Dále je mu stanovena povinnost podat neprodleně návrh na zápis tohoto omezení soudu. Zánikem právnické osoby, která je buď zmocněncem, nebo zmocnitelem, zaniká plná moc jen tehdy, nepřecházejí-li její práva a závazky na jinou osobu.¹⁹

Jak bylo uvedeno v předchozím odstavci, zaniká plná moc jejím odvoláním zmocnitelem. Tohoto práva se zmocnitel nemůže vzdát. Odvolání plné moci musí být zmocněnci známé. Do doby, než se o odvolání dozví, mají jeho právní úkony učiněné na základě plné moci stejné účinky, jako kdyby plná moc stále trvala. Tohoto se však nemůže dovolat ten, kdo o odvolání plné moci věděl nebo musel vědět. Pokud však přímo zmocnitel oznámil třetí osobě, že udělil zmocněnci plnou moc pro určité úkony, může se vůči ní odvolání plné moci odvolávat pouze tehdy, oznámil-li jí toto odvolání před jednáním zmocněnce, případně pokud o odvolání třetí osoba věděla.²⁰

Při výpovědi plné moci zmocněncem nebo při smrti zmocnitele je zmocněnec povinen zabezpečit ochranu zájmů zmocnitele a jeho právního nástupce, proto je povinen učinit vše, co nesnese odkladu. Tyto úkony mají stejné účinky jako kdyby byly provedeny za trvání zastoupení, pokud neodporují tomu, co zařídil zmocnitel nebo jeho právní nástupce.

¹⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kolektiv. Občanský zákoník I, II. Komentář 2. vydání, 2009, s. 311.

¹⁸ Ustanovení § 14 odst. 7 zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kolektiv. Občanský zákoník I, II. Komentář 2. vydání, 2009, s. 311.

²⁰ Ustanovení § 33b odst. 5 zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

3. Historický vývoj prokury v národním právu

Právní úprava prokury prošla během let poměrně zajímavým vývojem, který vyústil až v dnešní podobu úpravy v platném obchodním zákoníku a rovněž v připravované změny v souvislosti s rekodifikací soukromého práva v podobě nově připravovaného občanského zákoníku. V této části budu pojednávat o vývoji institutu prokury tak, jak byla upravena právními předpisy platnými na našem území počínaje rakouským obecným zákoníkem obchodním z roku 1863 a konče platným obchodním zákoníkem České republiky.

3.1 Všeobecný obchodní zákoník rakouský z roku 1863

Prokura byla nejpodrobněji upravena ve všeobecném obchodním zákoníku rakouském z roku 1863. Co se postavení prokuristy týče, to bylo upraveno v článkách 41 až 56. Z ustanovení článku 41 vyplývá, že prokuristou byl ten, komu bylo principálem uloženo, aby jeho jménem a na jeho účet provozoval obchodní živnost a podepisoval firmu per procura. Dále mohl být prokurista ustaven také tím, že se mu výslovně za prokuru naznačené plnomocenství udělilo, nebo se mu dala moc, aby per procura firmu principálovu podpisoval. Konečně upravoval obecný obchodní zákoník rakouský z roku 1863 i možnost udělit prokuru několika osobám podnikatele současně, tedy prokuru kolektivní. „*Prokura byla kupecká plná moc téměř neobmezená a naprosto neobmezená proti třetím osobám.*“²¹ Malovský hovoří o nesprávné definici prokury, neboť formulace uvedená v článku 41 se jeví spíše jako příkaz než-li zmocnění.

Článek 42 navazuje rozsahem oprávnění zahrnutých v udělené prokure, když uvádí, že prokura propůjčuje moc ke všem způsobům soudních a mimosoudních řízení a právních jednání, které sebou přináší provozování obchodní živnosti a nahrazuje rovněž každé zvláštní plnomocenství a dává se jí právo ustanovovat a propouštět pomocníky obchodní a plnomocníky. Nakonec článek 42 uvádí možnost prokuristy, je-li mu to zvlášť uděleno, převádět na třetí osoby pozemky a tyto

²¹ Malovský-Wenig: Příručka obchodního práva, Československý kompas, Praha, 1947, s. 147.

zavazovati, čemuž bezpochyby odpovídá i dnešní úprava uvedená v ustanovení § 14 odst. 2 obchodního zákoníku. Výše uvedené potvrzuje i rozhodovací činnost soudů, když Nejvyšší soud ČSR uvedl, že „*ani prokurista s kolektivní prokurou, ani obchodní zmocněnec (ředitel) akciové společnosti nemohou bez zvláštní obchodní plné moci k samostatnému jednání s účinky zmocnitele zavazujícími sjednati koupi pozemků...*“²² Nejvyšší soud v uvedeném rozhodnutí dále stanovil, že prokurista je oprávněn jednat za společnost ve věci koupě pozemků, ale není oprávněn sám o koupi rozhodnout.

Udělit prokuru mohl jen plnoprávný kupec, obchodní společnost nebo svépomocné společenstvo obchodní a rovněž kterýkoliv národní podnik. Pokud prokuru udělil kupec neplnoprávný, nejednalo se o prokuru, ale o generální plnou moc obchodní, neboť podle platného zákona prokuru udělit nemohl. Podle zásad o konversi právního jednání bylo udělené zmocnění považováno za plnou moc nejbližší prokuře. Principál měl povinnost, stanovenou v článku 45 všeobecného obchodního zákoníku rakouského, nechat udělení i zrušení prokury osobně nebo jiným věrohodným způsobem zapsat u obchodního soudu do obchodního rejstříku. Povinností prokuristy bylo osobně před soudem napsat firmu a podepsat se. Rozdílem mezi platnou právní úpravou prokury a úpravou ve všeobecném obchodním zákoníku rakouském bylo, že principál i prokurista mohli být ke splnění výše uvedených povinností donuceni pořádkovými tresty, což dnešní úprava neobsahuje. Rozdíl je také v tom, že zápis udělení prokury do obchodního rejstříku má dle platné právní úpravy konstitutivní charakter, prokuru dnes může udělit pouze podnikatel zapsaný do obchodního rejstříku, kdežto prokuru dle všeobecného obchodního zákoníku rakouského mohl udělit i principál, který nebyl zapsán v obchodním rejstříku, pro udělení prokury nebyla stanovena žádná forma, povinností principála bylo nechat prokuru zapsat do obchodního rejstříku, tento zápis nicméně neměl vliv na její platnost, měl deklaratorní význam. Obchodní zákoník výslovně uvádí v ustanovení § 14 odst. 6 větě první, že konstitutivní povahu má zápis udělení prokury do obchodního rejstříku, kdežto článek 46 všeobecného obchodního zákoníku rakouského z roku 1863 naopak upravuje pouze výmaz prokury a s tím úzce související vázanost principála jednáním prokuristy vůči třetím

²² Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 8. 9. 1937, sp. zn. Rv I 122/36, Vážný 16286.

osobám. Pokud pominutí prokury nebylo do obchodního rejstříku zapsáno, mohl se principál třetím osobám ubránit jen tehdy, pokud prokázal, že to třetí osoba věděla v době uzavření smlouvy. Naopak pokud již bylo pominutí prokury zapsáno, musí třetí osoba strpět následky z toho vyplývající. Avšak existuje liberační důvod a to v případě, kdyby třetí osoba prokázala, že při uzavření smlouvy o zrušení prokury nevěděla a vědět nemohla.²³

Oba kodexy, všeobecný obchodní zákoník rakouský i platný obchodní zákoník, mají společné to, že omezení prokury vnitřními pokyny bylo (je) neúčinné vůči třetím osobám, bylo (je) bez právních následků. Všeobecný obchodní zákoník rakouský toto stanovil, aniž by určil způsob omezení prokury, namísto toho uvedl v článku 43 výčet několika způsobů omezení prokury, která by neměla vůči třetím osobám právní následky, jednalo se o omezení pro jistá řízení, omezení pro jisté způsoby jednání, pro jisté okolnosti, jistý čas nebo místo. Ustanovení § 14 odst. 3 obchodního zákoníku neudává výčet jednání, protože se vztahuje na všechna omezení, která by podnikatel prokuristovi vnitřním pokynem udělil, kromě omezení daných přímo zákonem. Všeobecný obchodní zákoník rakouský nezakazoval omezení prokury vnitřními pokyny, pouze konstatoval neúčinnost takového omezení vůči třetím osobám, což potvrzuje i Malovský, když uvádí, že: „*Prokura byla neomezená, avšak jen v poměru ke třetím osobám. Pro vnitřní poměr mezi prokuristou a principálem je rozhodující příkaz, resp. příslušná ustanovení smlouvy služební.*“²⁴ Prokuristou mohl být i zaměstnanec principála, vztah mezi prokuristou a principálem mohl být tedy založen i smlouvou služební, což potvrzuje Nejvyšší soud ČSR, když uvádí, že: „*vnitřní poměr mezi principálem a prokuristou nemusí býti příkazem v technickém smyslu, může být i smlouvou služební, a pak jest prokurista obchodním pomocníkem, nebo smlouvou společenskou, nebo zvláštní smlouvou svého druhu.*“²⁵ Tehdejší judikatura však řeší rozdíly mezi osobou, která je prokuristou principála, a osobou ve služebním poměru k principálovi. Dle prvorepublikové judikatury „*podstatným znakem služebního poměru je, že druh, množství a doba služebních úkonů se neřídí vůlí a dispozicemi zaměstnance, nýbrž zaměstnavatele a že tudíž vůle zaměstnance a volnost dispozic musí v mezích*

²³ Ed. Dědič, J., Kotoučová, J. Podnikatel a rekodifikace obchodního práva. 1. vydání. 2009., Zahradníčková, M.: Prokura ve světle staré, současné a navrhované právní úpravy, s. 97.

²⁴ Malovský-Wenig: Příručka obchodního práva. Československý kompas Praha 1947. s. 153.

²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 19. 12. 1931, sp. zn. R I 994/31.

převzaté povinnosti ke konání služby ustoupit vůli zaměstnavatelově.“²⁶ Zaměstnanec ve služebním poměru byl dle uvedeného judikátu pod úplným vlivem zaměstnavatele co se týče druhu, množství a doby služebních úkonů, naproti tomu prokurista nebyl úplně podřízen principálovi, neboť tato podřízenost a vázanost *by byla dána, kdyby jmenovaný musil navštěvovati jen určité zákazníky v určitou dobu za účelem sjednání určitých obchodů, nebo kdyby nesměl samostatně vyhledávat nové zákazníky.*²⁷ Činnost osoby ve funkci prokuristy u principála ho sama o sobě nekvalifikuje jako jeho zaměstnance. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR, sp. zn. R I 994/31 dle mého názoru judikuje pouze to, že vztah prokuristy a principála může být v podstatě založen jakoukoliv smlouvou, na jejímž uzavření se principál s prokuristou dohodnou, oproti tomu v současné právní úpravě došlo ke značnému posunu v chápání vztahu mezi prokuristou a podnikatelem, o čemž budu pojednávat v kapitole 4.2.3.

Při svém jednání za principála připojil prokurista k firmě podnikatele přídavek označující prokuru a své jméno, stejným způsobem to platilo i u prokury kolektivní. Toto ustanovení přetrvalo až do současnosti v podobě § 14 odst. 5 obchodního zákoníku. Přestože zákon stanoví způsob, jakým se prokurista podepisuje, jedná-li za principála, nemusí tomu tak být ve všech případech. Při podpisu směnky neměla absence dodatku označujícího prokuru vliv na platnost takové směnky a její závaznost pro principála. *„Ku platnosti podpisu prokuristy za firmu se nevyhledává, by vyznačil u podpisu dodatek naznačující prokuru podle čl. 44 obch. zák. K jeho podpisu na směnce stačí, že jej prokurista vyznačí tím, že podepsal, připojiv svůj podpis ke znění firmy vyznačenému na směnce razítkem, třebaže bez dodatku naznačujícího prokuru.“*²⁸ Tento názor prošel značným vývojem a dnešní judikatura se k otázce podpisu prokuristy staví poněkud odlišně, jak bude uvedeno v kapitole 4.6. Jiná situace však nastala, pokud byla principálem udělena prokura kolektivní a prokurista navzdory tomu podepsal směnku sám. *„Podepsal-li prokurista směnku sám, ač měl zastupovat a znamenati kolektivně, jest jako falsus procurator sám směnečně zavázán, a to nejen podpůrně, nýbrž podle svého směnečného*

²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ČSR (SJS) 1719/40.

²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ČSR (SJS) 1719/40.

²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 8. 1. 1932, sp. zn. Rv I 2001/31, Vážný 31, XIV.a:36.

prohlášení.“²⁹ Rozsudek tedy nestanovil ručení prokuristy za závazek ze směnky, ale přímo odpovědnost prokuristy za splnění závazku dle směnečného prohlášení. Obchodní zákoník navíc upravuje při udělení kolektivní prokury i způsob, jakým mohou jednotliví prokuristé jednat za podnikatele, zda každý samostatně, nebo je třeba shodné vůle alespoň dvou nebo všech prokuristů. Kolektivní prokuru bylo možné udělit pouze dvěma a více prokuristům, nemohla být udělena prokuristovi a plnomocníkům principála nebo samotnému principálu. Dle tehdejší judikatury nemohl být majitel firmy coby principál omezen ve svém právu samostatné obchodovati, proto Nejvyšší soud stanovil, že „omezení zástupčí moci kupce-jednotlivce kolektivním zastupováním s ustanoveným prokuristou jest právně nemožné.“³⁰ Co ale obchodní zákoník neobsahuje a všeobecný obchodní zákoník rakouský obsahoval, byla povinnost obchodník plnomocníku, tzn. dalších osob, kterým bylo podnikatelem uděleno zmocnění k jeho zastupování, zdržet se při podepisování jakýchkoliv přídavek, které by naznačovaly, že dotyčný plnomocník jedná jako prokurista. Šlo nejen o ochranu třetích osob, ale i bezpochyby i o ochranu podnikatele, neboť rozsah oprávnění vyplývající z udělení prokury byl a je širší, než-li rozsah oprávnění na základě plné moci, která je zpravidla udělována jen pro určité úkony. V článku 55 všeobecného obchodního zákoníku rakouského byly upraveny následky jednání osob, které prokuru neobdržely, ale přesto nějakou obchodní záležitost jako prokurista smluvily. Tyto osoby byly osobně vázány vůči třetí osobě, která mohla požadovat plnění nebo náhradu škody, pokud ovšem nevěděla, že jednající osobě prokura udělena nebyla.

Zakotvení prokury jako přímého zastoupení smluvního obsahoval článek 52 všeobecného občanského zákoníku rakouského. Principál byl přímo vázán právním jednáním učiněným prokuristou jeho jménem vůči třetím osobám, na vázanost principála jednáním prokuristy nemělo vliv ani to, zda bylo jednáno výslovně jménem principála anebo to vyplynulo z okolností. Prokurista tak vždy jednal jménem a na účet principála a mezi prokuristou a třetí osobou z jednání nevznikla žádná práva ani závazky.

Principál mohl prokuru kdykoliv odvolat. Pokud byl prokurista současně ve služebním poměru k principálu, nemělo odvolání prokury vliv na trvání

²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 22. 2. 1930, sp. zn. Rv I 213/30, Vážný 9682.

³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 24. 6. 1937, sp. zn. R I 595/37, Vážný 16223.

služebního poměru. Odvolání prokuristy pak záleželo na povaze principála, objevily se totiž určité odlišnosti v souvislosti s odvoláním prokuristy s ohledem na druh obchodní společnosti, která je principálem. Prokuristu ve veřejné obchodní společnosti *je oprávněn odvolat kterýkoliv z veřejných společníků oprávněných k zastupování veřejné obchodní společnosti, třebaže jest k zastupování společnosti oprávněn jen kolektivně.*³¹ Takové odvolání bylo dokonce platné i v případě, kdy bylo společenskou smlouvou stanoveno, že prokura může být odvolána jen ve shodě veřejných společníků.³² Lze říci, že judikatura byla v tomto ohledu dle mého názoru konstantní. Lze to demonstrovat na případu, kdy postavení komplementáře v komanditní společnosti odpovídá postavení společníka ve veřejné obchodní společnosti. V tom smyslu se Nejvyšší soud ČSR neodchýlil od názoru uvedeného v rozsudku, sp. zn. R II 89/24, když stanovil, že „*komplementář komanditní společnosti může v poměru k třetím osobám sám odvolati prokuru, třebaže dle ustanovení společenské smlouvy mohl tak učiniti jen v souhlasu s komanditistou.*“³³ Bez souhlasu principála nemohl prokurista prokuru převést na další osobu, avšak mohl udělovat plné moci.

Zvláštností je pak čl. 56 všeobecného obchodního zákoníku rakouského obsahující jakýsi zákaz konkurence prokuristy, který v platném obchodním zákoníku chybí. Bez souhlasu principála nebyl prokurista oprávněn na svůj účet nebo účet jiné osoby provozovat obchody. V případě porušení této povinnosti náležela principálovi náhrada škody, případně možnost požadovat po prokuristovi, aby obchody, které uzavřel na svůj účet, byly pokládány za uzavřené na účet principála. Za souhlas se považovalo i to, pokud při udělení prokury bylo principálovi známo, že prokurista na svůj nebo cizí účet již obchody provozuje, a pokud si nevyhradil, aby se prokurista takové činnosti vzdal. Otázkou, kterou všeobecný obchodní zákoník rakouský neupravuje, pak zůstává, zda se jedná o zákaz konkurence v obchodní živnosti, jakou provozuje principál, nebo zda jde o jakoukoliv jinou obchodní živnost. Dle mého názoru jde pouze o obchodní živnost provozovanou principálem.

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, sp. zn. R II 226/31.

³² K tomu srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 2. 4. 1924, sp. zn. R II 89/24.

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 10. 12. 1924, sp. zn. R I 950/24.

3.2 Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

Občanský zákoník z roku 1950 nabyt účinnosti 1. ledna 1951 a zrušil všeobecný zákoník občanský z roku 1811 i všeobecný obchodní zákoník rakouský z roku 1863. Úpravu prokury obsahoval v ustanoveních § 73 až § 79. První změnou je odlišná terminologie, než jakou používal všeobecný obchodní zákoník rakouský. Místo pojmu „principál“ užívá občanský zákoník z roku 1950 pojem „podnik“, místo pojmu „obchodní živnost“ zavádí pojem „podniková činnost.“

Nadále nebylo v prokure zahrnuto oprávnění zcizovat a zatěžovat nemovitosti, prokurista rovněž nemohl ustanovit a odvolat jiného prokuristu, oproti všeobecnému obchodnímu zákoníku rakouskému bylo navíc vypuštěno oprávnění udělit ji se souhlasem principála, tedy podniku. Zcela samostatně bylo v ustanovení § 78 občanského zákoníku z roku 1950 uvedeno, že prokuru nelze přenést na jiného. Nově mohl prokuru udělit pouze podnik zapsaný v podnikovém rejstříku, oproti rakouské úpravě došlo tedy ke zúžení subjektů oprávněných prokuru udělit, udělení prokury muselo být navíc písemné a muselo být výslovně uvedeno, že jde o prokuru.

Prokura mohla být udělena i pro některý ze závodů podniku za podmínky, že byl tento závod v udělení prokury výslovně označen. Zahradníčková uvádí, že *„prokura už nemohla být udělena více osobám, kolektivní prokura přestala existovat.“*³⁴ S tímto názorem nelze dle mého souhlasit, neboť občanský zákoník z roku 1950 výslovně uvádí, že *„několika osobám lze prokuru udělit buď tak, že jsou zastupování a podpisování oprávněny každá samostatně, nebo tak, že je přitom třeba součinnosti všech prokuristů anebo několika z nich.“*³⁵ Dle zmíněného ustanovení je zřejmé, že úprava kolektivní prokury v občanském zákoníku z roku 1950 existovala.

Stejně jako ve všeobecném obchodním zákoníku rakouském nesměl prokurista bez souhlasu podniku jednat na svůj nebo cizí účet v záležitostech spadajících do podnikové činnosti. Oproti předchozí úpravě přibýly další sankce za porušení této povinnosti, kromě náhrady škody nebo prohlášení, že jednání byla učiněna na účet podniku, mohl nadále podnik požadovat po prokuristovi postoupení nároku na odměnu nebo převedení odměny již zaplacené ve prospěch podniku.

³⁴ Ed. Dědič, J., Kotoučová, J. Podnikatel a rekonstrukce obchodního práva. 1. vydání. 2009, Zahradníčková, M.: Prokura ve světle staré, současné a navrhované právní úpravy, s. 99.

³⁵ Ustanovení § 76 odst. 2 zák. č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. března 1964.

Občanský zákoník z roku 1950 byl zrušen občanským zákoníkem č. 40/1964 Sb. s účinností od 31. března 1964. Tento občanský zákoník upravuje pouze zastoupení fyzických a právnických osob, úprava prokury v něm obsažena není.

3.3 Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník

Hospodářský zákoník spočíval na zcela odlišných principech než do té doby přijaté právní předpisy. Stál na zásadách socialismu a uplatňoval plánovitě řízené hospodářství a znárodnění výrobních prostředků. S obchodním zákoníkem tedy neměl mnoho společného. Obsahoval obecnou úpravu zastoupení socialistické organizace, úpravu prokury neobsahoval. Prokura byla doplněna až novelou č. 103/1990 Sb., která nabyla účinnosti 1. května 1990.

V ustanovení § 24 došlo ke změně odstavce 4, který nově stanovil, že ten, kdo za organizaci podepisuje, uvede též funkci která ho k jednání opravňuje, popř. alespoň uvede, že jedná jako zástupce nebo prokurista. Prokura pak byla výslovně označena za druh smluvního zastoupení v ustanovení § 24f odst. 5. V prokuře bylo zahrnuto oprávnění ustanovit si dalšího zástupce. Prokura mohla být udělena pracovníkovi nebo členovi organizace, hospodářský zákoník umožňoval rovněž udělení kolektivní prokury. Udělení muselo být provedeno písemně s výslovným uvedením, že jde o prokuru. Dle ustanovení § 111b odst. 1 písm. g) hospodářského zákoníku se prokura zapisovala do podnikového rejstříku. Prokurista byl zmocněn, stejně jako dle současné právní úpravy, ke všem právním úkonům, ke kterým dochází při provozu podnikové činnosti zmocnitele, nemohl rovněž zcizovat a zatěžovat nemovitosti, pokud toto oprávnění nebylo v udělení prokury výslovně zahrnuto. Při jednání za podnik se prokurista podepisoval svým jménem s uvedením dodatku označujícího prokuru. Zánik prokury byl vázán na její odvolání organizací.

Oproti úpravě prokury, kterou obsahoval všeobecný obchodní zákoník rakouský, byla úprava hospodářského zákoníku doplněná novelou č. 103/1990 Sb. poněkud stručná, hospodářský zákoník neobsahoval zákaz konkurence prokuristy

ani důsledky překročení jednatelského oprávnění včetně odpovědnosti prokuristy za něj. Naopak omezoval subjekty, kterým bylo možné udělit prokuru, na pracovníky a členy organizace. Přestože byla úprava prokury v hospodářském zákoníku nedokonalá, je podstatné, že byl tento institut výše zmiňovanou novelou opětovně zaveden do právního řádu.

3.4 Zákon č. 101/1963 Sb., o mezinárodním obchodu

Hospodářský zákoník neupravoval institut prokury, ten byl obsažen v zákoně o mezinárodním obchodu. Prokuru tak bylo možné udělit na základě tohoto zákona, jehož účelem bylo upravit majetkové vztahy v mezinárodním obchodním styku. Prokura tak mohla být dle mého názoru udělena pouze pro obchodní vztahy s mezinárodním prvkem, jejichž výčet obsahovalo ustanovení § 2 zákona o mezinárodním obchodu.

Úprava prokury byla zakotvena v ustanoveních § 66 až 70 a v mnohém se nelišila od současné právní úpravy v platném obchodním zákoníku. Prokurista byl zmocněn ke všem úkonům, k nimž dochází při provozu podnikové činnosti. Udělení i odvolání prokury muselo být zapsáno do rejstříku a mělo konstitutivní význam, osoba nezapsaná v rejstříku neměla oprávnění prokuru udělit. Udělení prokury muselo být provedeno písemně s výslovným uvedením, že jde o prokuru. Zákon o mezinárodním obchodu upravoval v ustanovení § 69 rovněž kolektivní prokuru a to ve téměř stejném znění jako ustanovení § 14 odst. 4 platného obchodního zákoníku. Prokurista nebyl oprávněn ustanovit ani odvolat dalšího prokuristu. Omezení prokury nemělo právní následky vůči třetím osobám, nejednalo se pouze o omezení vnitřními pokyny, to bylo uzákoněno až později v obchodním zákoníku. Prokurista podepisoval tím způsobem, že k názvu podniku připojil svůj podpis a dodatek naznačující prokuru.

Oproti platné úpravě prokury neobsahoval zákon o mezinárodním obchodu zákaz zcizování a zatěžování nemovitostí prokuristou. Rovněž neuváděl, že prokura mohla být udělena pouze fyzické osobě. Vzhledem ke znění ustanovení § 57 odst. 1 zákona o mezinárodním obchodu se domnívám, že bylo možné udělit prokuru i

osobě právnické,³⁶ přestože to dle mého názoru přesně neodpovídá funkci prokuristy, která je v tomto případě vykonávána prostřednictvím statutárního orgánu právnické osoby. V tomto ohledu představuje zákon o mezinárodním obchodu výjimku z ostatních právních předpisů upravujících prokuru, neboť ty všechny obsahují ustanovení ať již formou zákazu nebo příkazu, že prokuristou může být pouze fyzická osoba.

³⁶ K tomu srovnej Ustanovení § 57 odst. 1 zák. č. 101/1963 Sb. o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (o mezinárodním obchodu): „Při právním úkonu se lze dát zastoupit fyzickou nebo právnickou osobou na základě plné moci.

4. Prokura dle současné právní úpravy

Prokura je zvláštním druhem smluvního zastoupení, který je upraven pouze v obchodním zákoníku, je právním institutem typickým pro obchodní vztahy. „Prokurou zmocňuje podnikatel prokuristu ke všem právním úkonům, k nimž dochází při provozu podniku, i když se k nim jinak vyžaduje zvláštní plná moc.“³⁷ Eliáš ji nazývá „typickou a nejvýznamnější z tzv. podnikových plných mocí.“³⁸ Přestože dikce zákona uvádí, že jde o zmocnění, které uděluje podnikatel k právním úkonům při provozu podniku, jde o zastoupení na základě dohody o plné moci, není tedy možné udělit prokuru bez souhlasu osoby, která se má stát prokuristou. Prokuru může udělit pouze podnikatel, to znamená osoba, jejíž definice je uvedena v ustanovení § 2 odst. 2 obchodního zákoníku. Dalšími podmínkami, které zákon na straně podnikatele k udělení prokury požaduje, se budu zabývat v následujících podkapitolách.

Úprava prokury v obchodním zákoníku je ve srovnání s úpravami v předešlých obchodněprávních kodexech shrnuta pouze v jediném paragrafu a jako taková je poněkud kusá. Naskýtá se tak možnost pro výklad sporných otázek jak v rovině teoretické, tak v rámci rozhodovací činnosti soudů. Prokura není izolovaným právním institutem upraveným obchodním zákoníkem, pro výklad některých otázek obchodním zákoníkem neupravených, které se týkají prokury, je třeba za použití ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku užít subsidiárně obecnou úpravu zastoupení a plné moci dle zákoníku občanského. V souvislosti s nedokonalostí právní úpravy a řadou otázek, které v průběhu vývoje tohoto institutu vyvstaly, se pokusím ty nejdůležitější nastínit společně s názory, které byly v průběhu let formulovány předními odborníky z řad právníků, a za pomoci publikované judikatury českých soudů.

Pro vznik prokury vyžaduje obchodní zákoník několik předpokladů, které musí být splněny pro její platné udělení. Jak uvádí Eliáš,³⁹ jedná se především o požadavek účastníků daného právního vztahu a dále o určité vlastnosti těchto účastníků.

³⁷ Ustanovení § 14 odst. 1 zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

³⁸ Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 3.

³⁹ K tomu srovnej Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 3.

4.1 Vznik prokury

Prokura, jakožto zvláštní druh plné moci, vzniká na základě dohody mezi podnikatelem a fyzickou osobou, která se má stát prokuristou. Obchodní zákoník výslovně nestanovuje, jakou formu musí udělení prokury mít, aby bylo platné. S ohledem na skutečnost, že prokurou zmocňuje podnikatel prokuristu ke všem úkonům, ke kterým dochází při provozu podniku, lze usoudit, že prokura musí být udělena v písemné formě na základě ustanovení § 31 odst. 4 občanského zákoníku. Podstatnou náležitostí je rovněž podpis obou stran. V udělení prokury musí být uvedeno, zda je v něm zahrnuto oprávnění zcizovat a zatěžovat nemovitosti.

Ustanovení § 14 odst. 6 obchodního zákoníku uvádí, že udělení prokury je účinné ode dne zápisu do obchodního rejstříku. Domnívám se, že je tím vyjádřen konstitutivní účinek zápisu prokury, *„zápisem prokury do obchodního rejstříku se prokura stává závaznou nejen pro osoby třetí, ale že až zápisem vznikají z udělení prokury práva a povinnosti také podnikateli a prokuristovi.“*⁴⁰ Opačný názor vyslovila Pelikánová, která považuje zápis prokury do obchodního rejstříku za deklaratorní a uvádí, že zápisem pouze nastávají účinky principu publicity.⁴¹ Dle návrhu nového občanského zákoníku bude zápis prokury do obchodního rejstříku považován za deklaratorní. Nový občanský zákoník nahrazuje výkladově sporné znění § 14 odst. 6 obchodního zákoníku, o čemž bude podrobněji pojednáno v kapitole páté.

4.2 Účastníci prokury

4.2.1 Podnikatel

Prokura je právním vztahem vzniklým mezi podnikatelem a prokuristou. Jak bylo zmíněno v úvodu, prokuru může udělit podnikatel dle ustanovení § 2 odst. 2 obchodního zákoníku za splnění dalších podmínek. Dle ustanovení § 14 odst. 6

⁴⁰ Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 3, s. 431.

⁴¹ K tomu srovnej: Pelikánová, I. a kol. Obchodní právo. 1. díl, 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 420. „Prokura nabývá účinnosti až zápisem do obchodního rejstříku, její zápis je tradičně považován pouze za deklaratorní. Zápisem tedy nastávají účinky principu publicity (§ 29). Zákonnou formulaci nelze výkladem rozšířit tak, že bychom považovali zápis za konstitutivní, za předpoklad vzniku oprávnění zastupovat. Jedná se skutečně jenom o účinky vůči třetím osobám, o účinky již předtím vzniklého zástupního vztahu.“

obchodního zákoníku je udělení prokury účinné od zápisu do obchodního rejstříku. Obchodní zákoník tak nepřímě stanovuje, že prokuru může udělit pouze podnikatel, který je v obchodním rejstříku zapsán. Jiný podnikatel ji udělit nemůže, „*přitom je bez významu, zda je podnikatel nezapsaný v obchodním rejstříku evidován jinde. Způsobilost prokuru udělit má tedy jen podnikatel v obchodním rejstříku již zapsaný, popř. ten, u něhož se návrh na zápis do rejstříku podává současně s návrhem na zápis prokury, resp. prokuristy.*“⁴² Ustanovení § 34 obchodního zákoníku rozlišuje osoby zapisované do obchodního rejstříku na osoby zapisované obligatorně a fakultativně. Toto rozlišení ovšem nemá pro možnost udělení prokury žádný význam stejně jako případ, kdy osoba zapsaná v obchodním rejstříku nemá předmět podnikání ale předmět činnosti, fakticky tak není založena za účelem podnikání, ale postavení podnikatele jí přiznává ustanovení § 2 odst. 2 písm. a) obchodního zákoníku.⁴³

Podnikatel, který je fyzickou osobou, uděluje prokuru osobně, u podnikatele, který je právnickou osobou, je situace o něco složitější, neboť obchodní zákoník neupravuje, jakým způsobem prokuru uděluje s výjimkou ustanovení § 125 odst. 2 obchodního zákoníku týkajícího se společnosti s ručením omezeným, který stanoví, že prokuru uděluje a odvolává valná hromada, pokud společenská smlouva nestanoví jinak. Ve znění účinném do 31. 12. 2000 bylo stanoveno: „*Pokud společenská smlouva, popřípadě statuty neurčí jinak, rozhoduje valná hromada i o jmenování a odvolání prokuristy.*“⁴⁴ Toto je jediná výjimka z pravidla, že prokuru udělují statutární orgány právnické osoby. Ostatně stejný názor zastává i Bartošíková, když uvádí, že „*statutární orgány jednotlivých forem obchodních společností a družstva udělují prokuru způsobem souladným se způsobem jednání upraveným ve společenské smlouvě, zakladatelské listině nebo stanovách společnosti (družstva) a zapsaným v obchodním rejstříku.*“⁴⁵ Nicméně svůj názor formulovala v roce 2000, tedy v době účinnosti předchozího znění § 125 odst. 2 obchodního zákoníku, z čehož pramení i její rozlišování mezi udělením prokury a rozhodnutím

⁴² Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 3, s. 429.

⁴³ K tomu srovnej poslední větu ustanovení § 56 odst. 1 zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁴ Ustanovení § 125 odst. 2 zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2000.

⁴⁵ Bartošíková, M.: Několik úvah o prokuře, Obchodní právo, 2000, č. 8.

o jmenování prokuristy, které v ustanoveních o ostatních obchodních společnostech chybí. Eliáš naproti tomu již v roce 1993 upřesnil terminologii užívanou obchodním zákoníkem, když místo platného znění § 125 odst. 2 obchodního zákoník „...o jmenování a odvolání prokuristy...“ dle jeho názoru výstižnější a přesnější formulaci „...o udělení a odvolání prokury,“⁴⁶ která se ve zmíněném ustanovení obchodního zákoníku objevila s účinností od 1. ledna 2001. Vzhledem k novele obchodního zákoníku a současnému znění § 125 odst. 2 nemá dle mého názoru hlubší význam rozlišení, které uvádí Bartošíková.⁴⁷

Jak již bylo uvedeno výše, u ostatních obchodních společností ustanovení o udělování prokury chybí. U akciové společnosti lze ze znění § 191 odst. 1 obchodního zákoníku spolehlivě dovodit, že o udělení a odvolání prokury rozhoduje její představenstvo. Obchodní zákoník však opět připouští možnost stejně jako u společnosti s ručením omezeným, aby stanovy určily něco jiného. Prakticky stejné znění, jaké nalezneme v ustanovení § 191 odst. 1 obchodního zákoníku, obsahuje i ustanovení § 243 odst. 1 obchodního zákoníku týkající se družstva. Prokuru opět uděluje představenstvo družstva, neurčí-li stanovy něco jiného. U osobních obchodních společností vycházejme z předpokladu, že společenská smlouva způsob udělení prokury neobsahuje. Bartošíková si klade otázku, zda udělení a odvolání prokury lze podřadit pod obchodní vedení společnosti. *„Jestliže se obchodním vedením společnosti rozumí především řízení společnosti, zejména realizace její podnikatelské činnosti, nelze patrně do obchodního vedení společnosti zahrnout rozhodování o jmenování a odvolání prokuristy.“*⁴⁸ Pokud bychom připustili tento názor, ze kterého vyplývá, že o udělení a odvolání prokury v komanditní společnosti rozhodují společně komplementáři s komanditisty většinou hlasů dle ustanovení § 97 odst. 2 obchodního zákoníku, pak by to dle mého názoru znamenalo drobnou odchylku z pravidla, které zmiňoval Eliáš a sice, že prokuru za podnikatele udělují jejich statutární orgány, tedy statutární orgány obchodních společností nebo družstva, neboť statutárním orgánem komanditní společnosti jsou pouze komplementáři,⁴⁹ kteří ale v tomto případě nejednají z pozice statutárního orgánu, neboť jednají společně s komanditisty, kteří statutárním orgánem nejsou. Co se týče veřejné

⁴⁶ Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 3.

⁴⁷ K tomu srovnej Bartošíková, M.: Několik úvah o prokuře, Obchodní právo, 2000, č. 8.

⁴⁸ Bartošíková, M.: Několik úvah o prokuře, Obchodní právo, 2000, č. 8.

⁴⁹ K tomu srovnej ustanovení § 101 odst. 1 zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

obchodní společnosti jsou statutárním orgánem všichni společníci. Veřejná obchodní společnost nemá stanovy, tudíž je nesporné, že o udělení prokury rozhodují společníci, přičemž Bartošíková dovozuje, že k udělení prokury postačí souhlas nadpoloviční většiny všech společníků.⁵⁰ Dle mého názoru je třeba položit si další otázku a sice tu, pokud by společenská smlouva v souladu s ustanovením § 85 odst. 1 obchodního zákoníku určila ve veřejné obchodní společnosti o třech a více společnicích statutárním orgánem pouze jednoho z nich, jestli by to neznamenal další odchylku z pravidla, že prokuru uděluje statutární orgán obchodní společnosti, které uvedl Eliáš.⁵¹ Dle mého názoru není, zdá se, uvedené pravidlo platné bez výjimek.

4.2.2 Prokurista

Prokurista je osoba, která je podnikatelem zmocněna ke všem právním úkonům, ke kterým dochází při provozu podniku. Dle ustanovení § 14 odst. 1 obchodního zákoníku může být prokuristou pouze fyzická osoba, nezáleží však na tom, zda-li jde o fyzickou osobu podnikající nebo nepodnikající. Bez významu je rovněž skutečnost, zda se jedná o občana České republiky nebo cizince. V tomto se úprava obchodního zákoníku poněkud vymyká, když vezmeme v úvahu, že prokura je pouze zvláštní plnou mocí, rozdíl mezi prokurou a zastoupením spočívá v tom, že dle ustanovení § 31 odst. 1 občanského zákoníku je možné se při právním úkonu dát zastoupit i osobou právnickou. Rovněž ve srovnání s dříve platnými právními předpisy je platná úprava rozdílná, udělení prokury právnické osobě umožňoval jak obecný obchodní zákoník rakouský z roku 1863, tak zákoník mezinárodního obchodu, o čemž bylo pojednáno v kapitole třetí.

Právní úprava prokury v ustanovení § 241 odst. 1 hospodářského zákoníku ve znění účinném od 1. května 1990 umožňovala udělení prokury pouze pracovníku „nebo členu zmocnitele. Podle dnešní právní úpravy může být prokuristou jakákoliv fyzická osoba, existuje však několik výjimek týkajících se především členů orgánů obchodních společností a družstva vyplývajících buď přímo ze zákona nebo z judikatury vyšších soudů. Prokuru nelze udělit osobě, která je statutárním orgánem

⁵⁰ Bartošíková, M.: Několik úvah o prokuře, Obchodní právo, 2000, č. 8.

⁵¹ Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 3.

podnikatele, nebo je členem takového statutárního orgánu. Jednání takové osoby je jednáním podnikatele, nemůže tedy navíc jednat jako prokurista podnikatele, tedy jako zástupce na základě dohody o plné moci. *Na druhé straně lze mít za to, že prokuru lze udělit fyzickým osobám, které jsou sice členy statutárního orgánu (představenstva) akciové společnosti nebo družstva, ale nejsou oprávněny za představenstvo jménem společnosti jednat.*⁵² Společníkům, kteří nejsou členy statutárního orgánu, jednatelem nebo členy představenstva z důvodu úpravy ve společenské nebo zakladatelské smlouvě, může být dle mého názoru rovněž platně udělena prokura. Nepodílí se totiž na obchodním vedení, jejich jednání není jednáním za společnost. Z uvedeného vyplývá závěr, že jde o společníky veřejné obchodní společnosti vyloučené společenskou smlouvou dle ustanovení § 85 odst. 1 obchodního zákoníku, dále o společníky společnosti s ručením omezeným, kteří nejsou jednatelem a také o komanditisty komanditní společnosti, neboť ti se nepodílí na obchodním vedení společnosti a nejsou statutárním orgánem, tyto funkce svěřuje ustanovení § 101 odst. 1 obchodního zákoníku komplementářům. Plíva k tomu uvádí, že „smysl uvedeného ustanovení vidím v určení, že statutárním orgánem jsou jen komplementáři, nikoliv komanditisté. Proto je podle mého názoru možné, aby společenská smlouva odchylně od § 101 odst. 1 ObchZ stanovila, že statutárním orgánem jsou pouze někteří komplementáři nebo jen jeden komplementář. V takovém případě pak nevidím důvod vylučovat ty komplementáře, kteří podle společenské smlouvy statutárním orgánem nejsou, z možnosti udělení prokury,⁵³ přičemž vychází ze znění § 93 odst. 4 obchodního zákoníku ve spojení s § 85 odst. 1 obchodního zákoníku. Zcela se ztotožňuji s názorem uvedeným v citaci č. 48 na straně 24, tudíž nelze než souhlasit se správností výkladu, jak jej uvádí Plíva. S ohledem na názor Nejvyššího soudu České republiky uvedený v rozsudku 23 Cdo 2713/2009, ze kterého vyplývá, že těžiště působnosti výkonných orgánů společnosti, tj. statutárních orgánů, leží ve vnitřní sféře společnosti. Tyto orgány pak každodenně rozhodují a řídí činnost podnikatele, přičemž někdy jednají i navenek. Naproti tomu prokurista je ustanovený zástupce podnikatele oprávněný jednat navenek, nerozhoduje v každodenních záležitostech podnikatele, v čemž je dán rozdíl mezi činnostmi statutárního orgánu a prokuristy. Dle názoru Nejvyššího soudu České

⁵² Plíva, S: Některé otázky k zastupování na základě prokury. Nепublikováno, s. 5.

⁵³ Plíva, S: Některé otázky k zastupování na základě prokury. Nепublikováno, s. 6.

republiky tak může být prokura udělena společníku, který není členem statutárního orgánu, která tak získává možnost jednat za společnost navenek, kterou dříve neměl.

Nemožnost udělit prokuru statutárnímu orgánu společnosti nebo jeho členu není jediným omezením, obchodní zákoník dále výslovně upravuje v ustanovení § 200 odst. 4 obchodního zákoníku neslučitelnost funkcí člena dozorčí rady akciové společnosti s funkcí prokuristy. Naproti tomu stejné ustanovení o neslučitelnosti funkcí člena dozorčí rady a prokuristy chybí u společnosti s ručením omezeným.

Jak uvádí Plíva, „*na prokuru je aplikovatelné obecné ustanovení o zastoupení obsažené v § 22 odst. 2 občanského zákoníku, podle kterého zastupovat jiného nemůže ten, kdo sám není způsobilý k právnímu úkonu, o který jde.*“⁵⁴ Z uvedeného plyne, a nelze jinak, než s uvedeným názorem souhlasit, že prokurista musí mít způsobilost ke všem právním úkonům, ke kterým dochází při provozu podniku. Prokura nemůže být platně udělena osobě, které byla způsobilost k právním úkonům omezena, nebo která jí byla zcela zbavena. Další otázkou zůstává případ, kdy osoba, které již byla prokura udělena, učinila právní úkon v duševní poruše, která ji činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou. Dle občanského zákoníku jde o neplatnost absolutní.⁵⁵ Roli nehraje skutečnost, že prokurista jednal v zastoupení podnikatele, podnikatel takovým jednáním nemůže být vázán.

4.2.3 Vztah podnikatele a prokuristy

Na vztah založený prokurou bylo v průběhu vývoje nazíráno různě. Odlišné pojetí vztahu vycházelo především z povahy subjektů prokury, která byla v každém zmiňovaném období pojímána odlišně, jak jsem nastínil v kapitole třetí. V této kapitole se zaměřím na vztah podnikatele a prokuristy s pohledu platného právního řádu a současné judikatury.

Jak bylo již uvedeno, podnikatel, který je fyzickou osobou, jedná osobně, nebo za něj jedná zástupce. Podnikatel, který je právnickou osobou, jedná svým statutárním orgánem, nebo za něj jedná zástupce. Zaměříme se na vztah prokuristy a statutárního orgánu, neboť statutární orgán je tvořen osobami odlišnými

⁵⁴ Plíva, S: Některé otázky k zastupování na základě prokury. Nepublikováno, s. 5.

⁵⁵ Ustanovení § 38 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

od podnikatele, které jsou v určitém poměru k podnikateli (obchodní společnosti nebo družstvu). Základním rozdílem mezi statutárním orgánem a prokuristou je způsob jednání. Statutární orgán jedná jménem právnické osoby (podnikatele), jeho úkony jsou přímo úkony právnické osoby. Prokurista naproti tomu jedná jako zástupce právnické osoby, je tedy jejím zmocněncem, který za právnickou osobu činí všechny úkony, ke kterým dochází při provozu podniku. Podle ustanovení § 13 odst. 2 obchodního zákoníku určují jednotlivá ustanovení o jednotlivých obchodních společnostech a družstvu, kdo je statutárním orgánem. Pokud hovoříme o jednateeli společnosti s ručením omezeným, potvrzuje výše uvedené i usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. února 2000, sp. zn. 7 Cmo 55/99. Kromě uvedeného upozorňuje Vrchní soud i na další rozdíl mezi jednatelem a prokuristou týkající se údajů zapisovaných do obchodního rejstříku a to, že „*u jednatele se do obchodního rejstříku zapisuje způsob, jakým jedná jménem společnosti...u prokuristy jako zástupce společnosti se do obchodního rejstříku zapisuje pouze způsob, jak se za společnost podepisuje.*“⁵⁶ Dle mého názoru vyplývá rozdílnost zapisovaných údajů z povahy obou funkcí a jejich rozdílů, jak bylo uvedeno výše. Vrchní soud se sice zabýval pouze otázkou jednatele a prokuristy, domnívám se však, že výklad, jak jej Vrchní soud učinil, je možné aplikovat i na statutární orgány ostatních společností a družstva především proto, že Vrchní soud ve své argumentaci vychází ze znění § 13 odst. 2 obchodního zákoníku, který určuje, že jménem podnikatele jedná statutární orgán a ponechává na jednotlivých ustanoveních o obchodních společnostech a družstvu, aby určila, kdo je statutárním orgánem. Dále pak také proto, že ustanovení týkající se statutárních orgánů jednotlivých společností a družstva jsou v podstatě totožná s ustanovením o statutárním orgánu společnosti s ručením omezeným, případný rozdíl v počtu členů statutárního orgánu nemůže mít na uvedené vliv. Dalším podstatným rozdílem mezi prokuristou a statutárním orgánem je ten, že statutární orgán uděluje jménem právnické osoby prokuru (s výjimkou společnosti s ručením omezením, kde prokuru dle ustanovení § 125 odst. 2 obchodního zákoníku uděluje valná hromada), kdežto prokurista takové oprávnění nemá.

Hospodářský zákoník ve znění novely č. 103/1990 Sb. stanovil, že prokuristou může být pouze pracovník nebo člen podniku. Prokuristou tedy nemohla být osoba, která nebyla zaměstnancem podnikatele, na rozdíl od úpravy prokury

⁵⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 2. 2000, sp. zn. 7 Cmo 55/99.

ve všeobecném obchodním zákoníku rakouském rozvinuté judikaturou Nejvyššího správního soudu ČR, která odlišovala vztah mezi prokuristou a principálem od vztahu založeného smlouvou služební.⁵⁷ Tato úprava tedy nevyklučovala možnost, aby prokurista byl zároveň zaměstnancem principála, stejně jako dle současné právní úpravy není dána překážka, aby zaměstnanec podnikatele byl zároveň jeho prokuristou, nicméně vztah mezi prokuristou a podnikatelem nebude vztahem pracovněprávním, ale bude založen jinou smlouvou, jak uvádí Bartošíková: „...právní základ vztahu mezi podnikatelem a prokuristou je třeba hledat v ustanovení § 31 občanského zákoníku, podle něhož zastoupení vzniká dohodou o plné moci uzavřenou mezi zmocnitelem a zmocněncem. Toto ustanovení je pak modifikováno speciální úpravou obchodněprávní, podle níž vztah podnikatele a prokuristy vzniká na základě dohody o udělení obchodní plné moci – neboli prokury. Jsem toho názoru, že vztah mezi podnikatelem a prokuristou nemůže být založen pracovní smlouvou“⁵⁸ Právní úprava prokury v obchodním zákoníku jasně neupravuje, na základě jaké smlouvy může být prokura uzavřena, proto se zcela logicky jako první nabízí pracovní smlouva. Zmíněná problematika je ve značné míře ovlivňována judikaturou Nejvyššího soudu České republiky, rád bych uvedl především dvě vzájemně provázaná rozhodnutí a to rozsudek ze dne 18. prosince 2003, sp. zn. 21 Cdo 1269/2003, a rozsudek ze dne 13. prosince 2005, sp. zn. 21 Cdo 525/2005, který z prvně uvedeného vychází. Stěžejní problematikou, která byla v uvedených rozhodnutích řešena, bylo okamžité zrušení pracovního poměru dané zaměstnankyni (obchodní ředitelky), která pro zaměstnavatele, společnost s ručením omezeným, zároveň vykonávala funkci prokuristky. Důvodem výpovědi bylo hrubé porušení pracovní kázně spočívající ve svévolném nakládání s prostředky na účtu podnikatele (zaměstnavatele). Žalobkyně, v tomto případě zaměstnankyně a prokuristka, se domáhala určení neplatnosti okamžitého zrušení pracovního poměru argumentující tím, že „...oprávnění k výběru z účtu žalované vyplývalo ...i z funkce prokuristky, kdy byla oprávněna nakládat s finančními prostředky na účtu společnosti bez jakéhokoli omezení.“⁵⁹ Nejvyšší soud se při svém rozhodování zabýval otázkou souběhu funkce prokuristky a zaměstnankyně, jejich jednotlivými odlišnostmi, a zda k porušení povinnosti došlo výkonem funkce

⁵⁷ viz srovnání Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu (SJS) 1719/40.

⁵⁸ Bartošíková, M.: Několik úvah o prokure, Obchodní právo, 2000, č. 8.

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. prosince 2003, sp. zn. 21 Cdo 1269/2003.

prokuristky nebo zda se porušení dopustila jako zaměstnankyně. Nejvyšší soud uvedl, že prokura je zvláštním druhem plné moci, udělit ji může pouze podnikatel a řídí se ustanoveními obchodního zákoníku případně společenské smlouvy. Naproti tomu pracovněprávní vztah vzniká na základě pracovní smlouvy, která určuje i obsah pracovněprávního vztahu, řídí se zákoníkem práce a podmínkou okamžitého zrušení pracovního poměru je porušení pracovní kázně při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Nejvyšší soud konstatoval, že „*vztah mezi prokuristou a podnikatelem, jde-li o prokuru, nemůže být vztahem pracovněprávním.*“⁶⁰ Funkce prokuristky totiž není druhem práce, její vznik ani zánik se neřídí ustanoveními zákoníku práce, nýbrž ustanoveními obchodního zákoníku. Mezi činnosti, ke kterým dochází při provozu podniku, je rovněž zahrnuto oprávnění k nakládání s prostředky na účtu. K tomu byla žalobkyně oprávněna z funkce prokuristky, jako zaměstnankyně takové oprávnění neměla. Protože k výběru finančních prostředků z účtu nedošlo v souvislosti s plněním pracovních úkolů ale v souvislosti s výkonem prokury, nemohla se žalobkyně dopustit porušení pracovní kázně coby zaměstnankyně. Nejvyšší soud pak v rozsudku ze dne 13. prosince 2005, sp. zn. 21 Cdo 525/2005, upřesnil argumentaci uvedenou v předchozím rozhodnutí konstatováním, že porušení povinností prokuristy a porušení pracovní kázně není stejné, jelikož prokura není druhem práce dle zákoníku práce, nelze na ni aplikovat ustanovení o ukončení pracovněprávního vztahu dle zákoníku práce.⁶¹ Prokurista může být v pracovněprávním poměru k podnikateli, nicméně musí jít o činnost obsahově odlišnou od obsahu prokury. Z uvedeného vyplývá, že v případě porušení povinností vyplývajících z udělené prokury, bude nutno toto porušení posuzovat dle jiného právního předpisu. Neřešenou otázkou zůstává, jak postupovat v případě porušení povinností vyplývajících prokury, zejména který právní předpis případně smluvní typ aplikovat.

Uvedenou otázku vyřešil Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 25. listopadu 2009, sp. zn. 23 Cdo 2713/2009. Nejvyšší soud rozhodoval o dovolání prokuristy obchodní společnosti, který neměl za činnost prokuristy sjednánu odměnu. Dovolatel argumentoval analogií mezi vztahem statutárního orgánu nebo jeho člena a společností. Dle názoru odvolatele by se na vztah prokuristy a podnikatele měla

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 12. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1269/2003.

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 12. 2003, sp. zn. 21 Cdo 525/2003.

použít ustanovení o smlouvě mandátní, která je typově nejbližší pro takový případ, vzhledem k tomu, že obchodní zákoník nepodřazuje vztah mezi podnikatelem a prokuristou pod žádný ze smluvních typů, prokurista a statutární orgán mají sice jiné postavení, to ovšem dle názoru dovolatele nebrání tomu, aby jejich vztah k podnikateli byl podřízen stejnému smluvnímu typu. Nejvyšší soud ve své argumentaci vycházel z toho, že v případě prokury se jedná o pověření k zastupování, které je odděleno od vnitřního vztahu podnikatele a prokuristy a právě tento vnitřní vztah může být založen jakoukoliv smlouvou. Soud především konstatoval svobodu vůle stran k uzavření smlouvy, dle které se bude vnitřní vztah podnikatele a prokuristy řídit, nicméně s ohledem na běžnou praxi při obchodní činnosti, jak rovněž konstatoval Nejvyšší soud, často dochází k opomenutí při úpravě obchodních vztahů. Nejvyšší soud si položil otázku, zda podpůrně použít občanský nebo obchodní zákoník. Zvítězilo, dle mého názoru zcela správně, užití obchodního zákoníku, neboť prokura je obchodní plná moc na základě které činí prokurista všechny úkony, k nimž dochází při provozu podniku, souvisí tedy s podnikatelskou činností a její úprava je obsažena pouze v obchodním zákoníku. Nezáleží dle mého na tom, zda je prokurista fyzickou osobou podnikající nebo nepodnikající. Analogii mezi vztahem statutárního orgánu k podnikateli a prokuristy k podnikateli označil Nejvyšší soud za nemožnou s ohledem na rozdílné postavení a způsob jednání zmíněných subjektů.

Nejvyšší soud sice připustil na vztah mezi podnikatelem a prokuristou aplikaci jakéhokoli smluvního typu, který si strany sjednají, nicméně s ohledem na jeho názor formulovaný v několika předešlých rozhodnutích je zřejmé, že použití pracovní smlouvy přípustné není. Ve světle konstantní judikatury Nejvyššího soudu tedy ob stojí názor Bartošíkové, že vztah mezi podnikatelem a prokuristou nemůže být tímto smluvním typem založen. Osobně se domnívám, že použití pracovní smlouvy neodpovídá vztahu mezi prokuristou a podnikatelem, neboť na základě pracovněprávního vztahu je vykonávána závislá práce,⁶² zaměstnanec je v pracovním poměru k zaměstnavateli, kdežto prokurista není zaměstnancem podnikatele, obsahu prokury odpovídají spíše smlouvy obstaravatelského typu, nejlépe pak smlouva mandátní dle obchodního zákoníku. Rozsah náplně práce zaměstnance je stanoven pracovní smlouvou a oproti prokuře, jejíž rozsah vyplývá

⁶² Ustanovení § 3 zák. č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů.

přímo ze zákona, je značně menší, zaměstnanec vykonává pouze určitou činnost, kdežto prokurista veškeré úkony související s provozem podniku. Rovněž se domnívám, že použití pracovní smlouvy by nebylo příliš šťastným řešením především pro podnikatele s ohledem na kogentní ustanovení zákoníku práce týkající se omezené odpovědnosti zaměstnance, kterou stanovuje, jelikož oprávnění prokuristy jsou ve vztahu k podniku velmi rozsáhlá.

4.3 Druhy prokury

Prokuru lze dělit několika způsoby. Přestože nejsou všechny v našem právním řádu zakotveny, myslím, že je na místě je alespoň v krátkosti uvést.

Jako základní bych uvedl dělení na prokuru individuální (samostatnou) a kolektivní (hromadnou). V případě individuální prokury je prokurista oprávněn za podnikatele jednat a podepisovat samostatně, naopak v případě kolektivní je třeba k jednání za podnikatele součinnosti dvou a více prokuristů. O individuální prokuru jde i v případě, kdy má podnikatel více prokuristů, avšak každý je oprávněn jednat a podepisovat samostatně. Kolektivní prokura je v našem právním řádu zakotvena v ustanovení § 14 odst. 3 obchodního zákoníku a jako takové se jí budu věnovat v následující kapitole společně s pojmem smíšená prokura, který s ní úzce souvisí. Dělení prokury na neúplnou a rozšířenou souvisí s ustanovením § 14 odst. 2 obchodního zákoníku. V rozšířené prokuře je zahrnuto oprávnění zcizovat nemovitosti a zatěžovat je, v neúplné nikoliv. Eliáš uvádí,⁶³ že je možné a právně přípustné oprávnění zcizovat a zatěžovat nemovitosti rozdělit a udělit prokuristovi buď možnost nemovitosti zcizovat, nebo možnost je zatěžovat. Z doslovné dikce ustanovení § 14 odst. 2 obchodního zákoníku však vyplývá, že jej rozdělit nelze.

Prokura může být omezená nebo neomezená. Náš právní řád omezení prokury nezakazuje, nicméně takové omezení je pouze podmíněné, neboť ustanovení § 14 odst. 3 obchodního zákoníku stanoví, že takové omezení nemá právní účinky vůči třetím osobám, zákonné ustanovení je namířeno k ochraně třetích osob.

Konečně můžeme prokuru dělit na fakultativní a obligatorní. V našem právním řádu se objevuje pouze prokura fakultativní. V cizích právních řádech se sice objevují některé náznaky obligatorní prokury, nicméně žádný ji přímo neupravuje.

⁶³ Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 3, s. 432.

4.3.1 Kolektivní prokura

Obchodní zákoník v ustanovení § 14 odst. 4 stanovuje možnost udělit prokuru více osobám, prokuristé pak prokuru vykonávají tak, že jsou buď oprávněni k zastupování a podepisování samostatně nebo tak, že je třeba souhlasného projevu alespoň dvou z nich. Při udělení kolektivní prokury mohou prokuristé jednat tak, že jedná každý samostatně, nebo je třeba souhlasného projevu všech ustanovených prokuristů, nebo jsou k zastupování podnikatele oprávněni alespoň dva společně. Obchodní zákoník nestanovuje maximální možný počet prokuristů zastupujících jednoho podnikatele, domnívám se tedy, že jich může být neomezený počet s ohledem na princip právního státu, že občan smí činit vše, co zákon nezakazuje. Nesetkal jsem se však s tím, že by této možnosti někdo v praxi využíval. Eliáš zmiňuje ve svém článku⁶⁴ termín smíšená prokura, kdy jednomu ze dvou prokuristů je udělena prokura individuální, je tedy oprávněn zastupovat podnikatele samostatně, a druhému prokura kolektivní tak, že je oprávněn podnikatele zastupovat pouze společně s prokuristou prvním. Němec naopak za smíšenou prokuru považuje oprávnění prokuristy k zastupování v součinnosti se statutárním orgánem nebo jeho členem, oba právníci přitom vycházejí z německé úpravy. Smíšenou prokuru, jak ji definuje Eliáš, obchodní zákoník neupravuje a i Eliáš je rovněž toho názoru, že smíšenou prokuru není možné udělit, natož pak zapsat do obchodního rejstříku, jelikož z dílce ustanovení § 14 odst. 4 obchodního zákoníku vyplývá taxativní výčet, jakým způsobem lze udělit prokuru více osobám, s čímž nemůže být zápis v obchodním rejstříku v rozporu. O údajích týkajících se prokury, které se zapisují do obchodního rejstříku, budu pojednávat v samostatné kapitole.

V předchozí kapitole jsem se zabýval rozdílem mezi prokuristou a statutárním orgánem. V souvislosti s výkonem kolektivní prokury a způsobem jednání kolektivních prokuristů vyvstává v praxi otázka, zda lze způsob, jakým prokurista jedná za podnikatele, omezit společným jednáním se statutárním orgánem, tedy zda je možné udělit smíšenou kolektivní prokuru tak, jak ji definuje Němec.⁶⁵ Vrchní soud v již zmiňovaném rozhodnutí ze dne 28. února 2000, sp. zn. 7 Cmo 55/99

⁶⁴ Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 3, s. 432.

⁶⁵ Němec, J.: Ke smíšené kolektivní prokuře, Obchodní právo, 2001, č. 7, s. 15.

rozhodoval o odvolání proti zamítnutí návrhu na zápis prokuristy do obchodního rejstříku. Vrchní soud se ve své argumentaci zabýval především nutností odlišit způsob jednání jménem společnosti a způsob jednání za společnost, v čemž spatřoval hlavní rozdíl mezi prokuristou a statutárním orgánem. Z jejich rozdílného postavení pak vycházel ve svém rozhodnutí, když potvrdil usnesení soudu prvního stupně a odmítl zapsat do obchodního rejstříku, že prokurista je oprávněn jednat vždy pouze s jednatelem společnosti s ručením omezeným. V odůvodnění uvedl, že „zápis skutečnosti, že prokurista podepisuje vždy společně s jedním jednatelem, by znamenal, že prokurista je postaven na roveň jednatele, tedy že je také statutárním orgánem společnosti, což není.“⁶⁶ U statutárního orgánu se do obchodního rejstříku zapisuje způsob jednání, u prokuristy jen způsob podepisování, „za způsob podepisování prokuristy tedy nelze považovat údaj o tom, že podepisuje společně se statutárním orgánem.“⁶⁷ S uvedeným závěrem, jak ho vyslovil Vrchní soud, se zcela ztotožňuji, nicméně nesouhlasím se závěrem uvedeným v posledním odstavci zmíněného rozhodnutí, kde Vrchní soud uvedl, že „navržený zápis způsobu jednání, resp. podepisování, by kromě výše uvedených důsledků znamenal nepřipustnou ingredienci do zákonem stanovené možnosti omezení jednání jednatele. Podle § 133 odst. 2 obchodního zákoníku omezit jednatelem oprávnění může pouze společenská smlouva, stanovy nebo valná hromada a takové omezení je vůči třetím osobám neúčinné.“⁶⁸ Nesporným je dle mého názoru výrok o možnosti omezení jednatelem oprávnění dle ustanovení § 133 odst. 2 obchodního zákoníku, případně dle obdobných ustanovení týkajících se ostatních obchodních společností a družstva, nemyslím si však, že by navržený zápis způsobu jednání byl nepřipustnou ingrediencí do zmíněných ustanovení. Dle mého názoru je třeba rozlišit určení, jak uvádí Bartošíková, zda jednatel společnosti jedná vždy společně s prokuristou, nebo zda prokurista zastupuje vždy společně s jednatelem.⁶⁹ Případ uvedený v rozhodnutí totiž není, dle mého názoru, omezením jednatelem oprávnění statutárního orgánu, neboť ten je stále oprávněn jednat samostatně, nýbrž je omezováno oprávnění prokuristy jednat a podepisovat za podnikatele. Omezení jednatelem oprávnění prokuristy zákon nezakazuje, s ohledem na dikci ustanovení § 14 odst. 4 obchodního

⁶⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 2. 2000, sp. zn. 7 Cmo 55/99.

⁶⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 2. 2000, sp. zn. 7 Cmo 55/99.

⁶⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 2. 2000, sp. zn. 7 Cmo 55/99.

⁶⁹ Bartošíková, M.: Několik úvah o prokurě, Obchodní právo, 2000, č. 8.

zákoníku se však domnívám, že jednání prokuristy za podnikatele lze omezit pouze v rámci kolektivní prokury společným jednáním s minimálně jedním dalším prokuristou. Statutární orgán má od prokuristy odlišné postavení, proto se domnívám, že ani takové omezení, kdy by prokurista byl oprávněn činit právní úkony za podnikatele pouze společně se statutárním orgánem, nemůže být platné. Uvedený názor vyplývá ze striktního výkladu ustanovení § 14 odst. 4 obchodního zákoníku, který je v současné době uplatňován, což uvádí i Němec.⁷⁰ Omezení jednatelského oprávnění statutárního orgánu je možné u veřejné obchodní společnosti a komanditní společnosti jen na základě společenské smlouvy, u společnosti s ručením omezeným pak společenskou smlouvou, stanovami nebo rozhodnutím valné hromady, u akciové společnosti stanovami, rozhodnutím valné hromady nebo dozorčí rady. Zákon tak umožňuje stanoveným způsobem omezit jednatelské oprávnění statutárního orgánu. Pokud by však k omezení jednatelského oprávnění statutárního orgánu společným jednáním s prokuristou došlo uvedenými způsoby, bylo by takové omezení platné? Domnívám se, že nikoliv. Němec uvádí, že „i v případě jednání kolektivního statutárního orgánu mohou být jeho jednotliví členové ve svém samostatném jednání omezeni.“⁷¹ Z toho pak vychází, když rozlišuje možnost společného jednání statutárního orgánu podnikatele nebo jeho člena s prokuristou dle toho, zda je statutární orgán nebo jeho člen oprávněn jednat samostatně, nebo zda je oprávněn jednat pouze společně s jiným členem. V prvním případě Němec uvádí, že „by se jednalo o nedovolené omezování oprávnění samostatně jednajícího statutárního orgánu či jeho samostatně jednajícího člena.“⁷² Ve druhém případě je Němec toho názoru, „že by společenská smlouva, či jiný zakladatelský dokument měl mít možnost připustit společné zastupování prokuristů a členů statutárních orgánů.“⁷³ Osobně se domnívám, že ani v druhém případě není omezení jednatelského oprávnění statutárního orgánu nebo jeho člena možné. Předně všeho zmiňuje Němec společné zastupování, což je dle mého názoru nepřesné, zástupcem podnikatele je jen prokurista, jednání statutárního orgánu je jednáním jménem podnikatele, nikoliv zastoupením. Souhlasím s tvrzením, že je

⁷⁰ „Pokud bychom se drželi i nadále striktního výkladu ustanovení § 14 odst. 4 obch. z., nebylo by omezení prokuristy při způsobu výkonu prokury ve smyslu výše popsaných smíšených kolektivních prokur přípustné.“ Němec, J.: Ke smíšené kolektivní prokuře, Obchodní právo, 2001, č. 7, s. 18.

⁷¹ Němec, J.: Ke smíšené kolektivní prokuře, Obchodní právo, 2001, č. 7, s. 16.

⁷² Němec, J.: Ke smíšené kolektivní prokuře, Obchodní právo, 2001, č. 7, s. 16.

⁷³ Němec, J.: Ke smíšené kolektivní prokuře, Obchodní právo, 2001, č. 7, s. 16.

možné omezit jednatelské oprávnění statutárního orgánu společenskou smlouvou, nicméně dle mého názoru je třeba v této situaci argumentovat především účelem právní úpravy. Domnívám se, že účelem ustanovení týkajících se omezení jednatelského oprávnění statutárního orgánu jednotlivých obchodních společností je možnost jeho omezení společným jednáním jednoho či více dalších členů téhož statutárního orgánu, případně omezení jednočlenného nebo vícečlenného statutárního orgánu vnitřními pokyny společníků. S ohledem na rozdílnou povahu funkcí a činností statutárního orgánu a prokuristy, jak jsem nastínil výše, nepovažuji možnost omezení jednatelského oprávnění statutárního orgánu společným jednáním s prokuristou za možné.

4.4 Rozsah prokury

Prokura je zvláštním druhem plné moci, který je upraven výlučně v ustanovení § 14 obchodního zákoníku. V udělení prokury je zahrnuto oprávnění činit veškeré právní úkony, ke kterým dochází při provozu podniku, i když se k nim jinak vyžaduje zvláštní plná moc. V tom je také dán rozdíl prokury od obecné plné moci, její rozsah vyplývá přímo ze zákona na rozdíl od obecné plné moci, kde záleží na vůli zmocnitele, jaká oprávnění jejím prostřednictvím udělí. Prokura je velmi širokou obchodní mocí, avšak nezahrnuje všechna oprávnění, ze zákonných ustanovení vyplývají jasně následující omezení. V udělení prokury není zahrnuto oprávnění činit úkony, které nemají žádnou souvislost s provozem podniku podnikatele. Dále pak prokurista nesmí činit úkony vybočující z rámce provozu podniku, Pelikánová uvádí, že *„pro určení zmocnění je nutno rozlišit právní úkony týkající se subjektu (majitele podniku) od těch, jež se týkají provozování podniku subjektem vlastněného. Zmocnění prokurou dopadá jenom na druhou uvedenou kategorii.“*⁷⁴ Mezi úkony vybočující z rámce provozu podniku můžeme zahrnout prodej podniku, změnu rozsahu podnikatelské činnosti nebo změnu právní formy podnikatele, který je právnickou osobou. Prokurista tedy nemůže prodat podnik podnikatele bez zvláštní plné moci, jak je to ale například s nájmem podniku nebo jeho části? Domnívám se, že ani smlouvu o nájmu podniku nemůže prokurista uzavřít bez zvláštní plné moci. Oprávnění prokuristy činit všechny právní úkony, ke

⁷⁴ Pelikánová, I.: Obchodní právo. I. díl, Praha: ASPI, a. s., 2005, s. 317.

kterým dochází při provozu podniku, by stejně jako při prodeji podniku fakticky znemožnilo činit veškeré právní úkony týkající se podniku jak podnikateli, tak prokuristovi, přetrvávalo by pouze vlastnické právo podnikatele, jednalo by se o úkon vybočující z rámce provozu podniku. Nejvyšší soud potvrdil výše uvedený názor, když ve svém rozhodnutí uvedl, že *„k provozu podniku nebudou patřit zejména mimořádné dispozice, které se sice týkají podniku, ale jeho další provoz podnikatelem znemožní (prodej nebo pronájem podniku), nebo ho alespoň podstatně negativně ovlivní (zřízení zástavního práva k podniku), popř. s provozem podniku nijak nesouvisejí.“*⁷⁵

Vraťme se ještě k rozlišení na právní úkony týkající se podnikatele jako subjektu a právní úkony týkající se provozu podniku. Mezi povinnosti vztahující se výlučně k podnikateli patří i odvedení povinných plateb. Jak uvedl ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud České republiky, *„existují úkony týkající se provozu podniku, k nimž je prokurista na základě udělené prokury oprávněn v neomezeném rozsahu a bez dalšího zmocnění, ale také úkony, které činí samotný podnikatel (např. jako daňový subjekt) vůči státu, či jiným ze zákona oprávněným subjektům v rámci plnění svých zákonných povinností podnikatele.“*⁷⁶ V uvedeném případě se jedná o konkrétní subjekt s určitou vlastností, pokud je takovým subjektem (plátcem) právnická osoba a trestně odpovědná může být pouze osoba fyzická, musí jít o fyzickou osobu jednající jménem podnikatele, což odpovídá statutárnímu orgánu, nikoliv o osobu jednající za podnikatele. Argumentaci Nejvyššího soudu potvrdil ve svém rozhodnutí i Nejvyšší správní soud, který na prokuristu nahlíží rozdílně ve světle soukromého a veřejného práva, když uvedl, že *„v oblasti veřejného práva je nutné na osobu prokuristy nahlížet jiným úhlem pohledu. Prokurista je osobou, jež má za úkol zabezpečit provoz podniku, není ovšem osobou oprávněnou či povinnou plnit závazky a povinnosti, jež pro společnost vyplývají z norem veřejného práva.“*⁷⁷ Nejvyšší správní soud tak konstatoval, že zmocnění zastupovat podnikatele jakožto daňového subjektu v prokuře obsaženo není, neboť není právním úkonem vztahujícím se k provozu podniku, ale vztahuje se k podnikateli jako daňovému subjektu.

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2720/2009.

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 11 Tdo 972/2003.

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 1 Afs 32/2010.

V případě právních úkonů prokuristy a toho, zda se týkají provozu podniku, bude třeba zkoumat nejen povahu podniku a jeho provozu, ale zároveň povahu úkonu samotného. Při provozu podniku často dochází k situacím, které s ním přímo nesouvisí, jak uvádí Plíva, jde o „úkony, k nimž dochází mimo obvyklé hospodaření (např. uzavření smlouvy o úvěru).“⁷⁸ Při zkoumání výše uvedeného nezáleží na tom, jak je vymezen předmět podnikání podnikatele v obchodním rejstříku, ten totiž nemůže dostatečně vystihnout všechny právní úkony, ke kterým může při provozu podniku dojít. Na základě tohoto vymezení nelze totiž s určitostí posoudit, zda posuzovaný úkon byl učiněn při provozu podniku či nikoliv. „Každý jednotlivý právní úkon učiněný prokuristou je třeba hodnotit z pohledu faktického provozu podniku podnikatele, nikoli mechanicky přiřazovat jeho obsah některému z oborů podnikání zapsaných jako předmět podnikání podnikatele v obchodním rejstříku.“⁷⁹ Citované usnesení Nejvyššího soudu se zabývalo oprávněním prokuristy uzavřít smlouvu o převodu obchodního podílu obchodní společnosti. Nejvyšší soud konstatoval, že takové oprávnění při nabývání obchodního podílu v jiných společnostech prokuristovi náleží, neboť i tímto způsobem může podnikatel uskutečňovat svůj podnikatelský záměr, avšak zdůraznil, že každý takový úkon je třeba zkoumat individuálně. Nejvyšší soud používá v citovaném rozhodnutí spojení „jiných obchodních společností,“ domnívám se, že nebylo nezbytně nutné toto zdůraznění v rozhodnutí uvádět. Obchodní podíl společnosti (podnikatele) náleží vždy jejím společníkům, proto prokurista, jakožto zástupce podnikatele, (obchodní společnosti) nemůže převádět obchodní podíl jeho společníka, neboť ten je osobou odlišnou od podnikatele a nejedná se tak dle mého názoru o právní úkon týkající se provozu podniku. Prokurista je zástupcem společnosti a obchodní podíl náleží společníkovi. Nelze však vyloučit, aby společník udělil prokuristovi podnikatele obecnou plnou moc k uzavření smlouvy o převodu obchodního podílu.

Podobná situace jako při převodu obchodního podílu nastává v případě uzavření ručitého závazku v souvislosti s poskytnutím úvěru třetí osobě. Krajský soud ve svém rozhodnutí⁸⁰ označil uzavření ručitého závazku prokuristou za právní úkon, ke kterému nedochází při provozu podniku, a konstatoval, že prokurista

⁷⁸ Plíva, S.: Některé otázky k zastupování na základě prokury. Nepublikováno, s. 9.

⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2720/2009.

⁸⁰ K tomu srovnej rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 3. 2003, sp. zn. 19 Co 495/2002.

tak překročil rozsah svého oprávnění jednat za podnikatele. Krajský soud zkoumal i povahu úkonu samotného a došel k závěru, že ani tak není právním úkonem souvisejícím s provozem podniku. Krajský soud argumentaci uzavřel konstatováním, že „*pokud prokuristka žalovaného podepsala prohlášení ručitele ..., překročila oprávnění vyplývající z prokury žalovaným (podnikatelem) jí udělené. V takovém případě je žalovaný takovým úkonem vázán pouze tehdy, pokud překročení prokuristy výslovně schválil, či pokud neoznámil svůj nesouhlas žalobci bez zbytečného odkladu, když se o tomto překročení dozvěděl.*“⁸¹ Osobně souhlasím s názorem soudu vysloveným v uvedeném rozhodnutí. Na rozdíl od smlouvy o úvěru, kdy poskytnutý úvěr může sloužit například ke zvětšení objemu činnosti podniku či přímo k podnikatelské činnosti, je uzavření ručitelského závazku pro podnikatele jednoznačně nevýhodné, neboť z ručitelského závazku mu plynou pouze povinnosti a žádná práva. Pokud není uzavírání takových smluv předmětem podnikání (činnosti) podnikatele, nelze takový právní úkon považovat za úkon související s provozem podniku.

V úvodu kapitoly bylo řečeno, že rozsah prokury vyplývá přímo ze zákona, s čímž úzce souvisí i možnost omezení rozsahu prokury. Prokura je omezitelná pouze co do způsobu jejího výkonu a to výkonem kolektivní prokury, o které je pojednáno v kapitole 4.3.1, je však neomezitelná co do objemu. Zákon sice nezakazuje omezení prokury, stanoví však neúčinnost takového omezení vůči třetím osobám. Omezení prokury je tak nejčastěji možné vnitřními pokyny podnikatele, jak uvádí ustanovení § 14 odst. 3 obchodního zákoníku. Omezení neovlivní třetí osoby, právní úkon prokuristy bude i tak platný a podnikatel jím bude vázán, může však založit odpovědnost za škodu ve vztahu prokuristy a podnikatele.

Druhým omezením, které obchodní zákoník výslovně stanovuje v ustanovení § 14 odst. 2, je zákaz zcizování a zatěžování nemovitostí. Nemovitosti mají poměrně vysokou hodnotu a zásadní význam pro podnikatelskou činnost a dispozice s nimi by ji mohla citelně ovlivnit, proto zákon dispozice s nimi z oprávnění prokuristy vylučuje. Tyto úkony je prokurista oprávněn činit pouze v případě, že je toto oprávnění výslovně v udělení prokury uvedeno. Podle toho také můžeme rozlišovat prokuru na základní a rozšířenou, jak již bylo uvedeno. Plíva uvádí, „*podmínkou však je, že rozšířené oprávnění je v udělení prokury výslovně uvedeno. Z formulace*

⁸¹ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 3. 2003, sp. zn. 19 Co 495/2002.

zákona („v udělení prokury“) dovozují, že *nelze již udělenou prokuru (základní) měnit. Mělo by k udělení rozšířené prokury dojít samostatným úkonem podnikatele.*⁸² Osobně se domnívám, že uvedené platí pouze v případě, pokud bychom se striktně drželi zákonné dikce. Nevidím důvod, proč by již udělená prokura nemohla být následně rozšířena o oprávnění zcizovat a zatěžovat nemovitosti, aniž by musela být udělena znovu. V zákoně taková možnost upravena není, nicméně možnost udělit takové oprávnění dodatečně by nebyla v rozporu s účelem právní úpravy prokury v obchodním zákoníku ani by jím nebyla ohrožena dobrá víra třetích osob, neboť do obchodního rejstříku se nezapisuje rozsah zmocnění prokuristy, nýbrž pouze způsob, jakým jedná.⁸³ Tato otázka nebyla dosud v judikatuře soudů řešena a nezbyvá tedy než čekat, jak se s ní soudy vypořádají.

Zcizením je každý právní úkon, při kterém dochází k přechodu vlastnického práva na jinou osobu (prodej, směna, darování), zatížením nemovitosti pak bude nejčastěji uzavření smlouvy o zřízení věcného břemene nebo zřízení zástavního práva. K ustanovení § 14 odst. 2 obchodního zákoníku se váže v literatuře poměrně často skloňovaná otázka, zda lze to či ono oprávnění v prokure udělit samostatně. Dle názoru Plívy⁸⁴ a Bartošíkové⁸⁵ je možné rozšíření prokury jen o oprávnění zcizovat nemovitosti nebo jen o oprávnění je zatěžovat. Nejvyšší soud České republiky se zabýval otázkou překročení oprávnění dle ustanovení § 14 odst. 2 obchodního zákoníku. Obchodní zákoník neupravuje následky takového překročení prokuristy, proto je na něj potřeba aplikovat dle ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku obecné ustanovení § 33 odst. 1 občanského zákoníku. Z uvedeného ustanovení vyplývá, že při překročení zmocnění vyplývajícího z plné moci zmocněncem je zmocnitel (podnikatel) jeho jednáním vázán, pokud jej schválil. Schválení se presumuje v případě, že zmocnitel neoznámil osobě, se kterou zmocněnec jednal, svůj nesouhlas bez zbytečného odkladu poté, co se o překročení dozvěděl. Nejvyšší soud pak ve svém rozhodnutí uvádí, že *„nelze proto úspěšně - jak to učinil odvolací soud - dovozovat, že je bez dalšího neplatná taková smlouva, kterou uzavřel za podnikatele jeho prokurista, jestliže překročil svá oprávnění vyplývající z udělené prokury, aniž by bylo zjištěno, že svůj nesouhlas*

⁸² Plíva, S.: Některé otázky k zastupování na základě prokury. Nepublikováno, s. 7.

⁸³ K tomu srovnej ustanovení § 35 písm. g) zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁴ K tomu srovnej Plíva, S.: Některé otázky k zastupování na základě prokury. Nepublikováno, s. 7.

⁸⁵ K tomu srovnej Bartošíková, M.: Několik úvah o prokure. Obchodní právo, 2000, č. 8, s. 11.

s jednáním prokuristy oznámil druhé straně.“⁸⁶ V uvedeném případě je tak třeba subsidiárně použít úpravu občanského zákoníku, konkrétně ustanovení § 33 odst. 1. S tímto názorem Nejvyššího soudu se ovšem neztotožňuji a přikláním se spíše k názoru, že rozsah prokury je stanoven přímo zákonem, nikoliv dohodou mezi podnikatelem a prokuristou, proto musí být oprávnění zcizovat a zatěžovat nemovitosti v udělení prokury výslovně uděleno. Pokud by prokurista zmocnění, ve kterém není toto oprávnění výslovně uděleno, překročil, jednalo by se o porušení kogentního ustanovení § 14 odst. 2 obchodního zákoníku. *„Třetí osoba musí vědět, že prokuristovo oprávnění je jen v rozsahu vymezeném zákonem, pokud jí není prokázáno, že prokura zahrnuje i právo zcizovat a zatěžovat nemovitosti. Jednání prokuristy, které je v rozporu s odstavcem 2, podnikatele z těchto důvodů nezavazuje, ledaže by je podnikatel dodatečně bez zbytečného odkladu schválil (§ 33 odst. 2 ObčZ).*“⁸⁷ Uvedený názor dle mého mínění lépe vystihuje funkci a oprávnění prokuristy a více odpovídá účelu právní úpravy prokury, když nepřipouští použití ustanovení § 33 odst. 1 občanského zákoníku, věty druhé a nezavazuje tak podnikatele z jednání učiněného prokuristou překročením oprávnění, které nebylo v prokuře uděleno. Nesouhlasím s názorem Bartošíkové, která uvádí, že *„vzhledem k tomu, že jde o ustanovení dispozitivní, lze v prokuře rozšířit zmocnění i na zcizování a zatěžování nemovitostí.*“⁸⁸ Ustanovení § 14 odst. 2 obchodního zákoníku je ustanovením kogentním, neboť podnikatel si nemůže zvolit, zda se jím bude řídit či nikoliv. Podnikatel má pouze právo volby z možností, které mu ustanovení nabízí, tedy zda udělí prokuru základní či rozšířenou.

V prokuře není zahrnuto oprávnění jmenovat a odvolávat dalšího prokuristu. Argumentace účelem právní úpravy by sama o sobě nestačila, proto je třeba výklad ustanovení § 14 obchodního zákoníku provést pomocí interpretačního pravidla *reductio ad absurdum* a dostaneme se k závěru, že *„pokud bychom totiž chtěli zaujmout stanovisko, že prokurista uvedené oprávnění má, museli bychom akceptovat v rámci toho také závěr, že ustaví-li podnikatel např. dva prokuristy, mohli by se tyto vzájemně odvolávat, což by byl důsledek naprosto nesmyslný.*“⁸⁹

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 1. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2207/2003.

⁸⁷ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 1469, s. 49.

⁸⁸ Bartošíková, M.: Několik úvah o prokuře. Obchodní právo, 2000, č. 8, s. 11.

⁸⁹ Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 5, s. 434.

Domnívám se, že lépe vystihnout důvod, proč zmiňované oprávnění v prokuře chybí, nelze.

4.5 Odpovědnost prokuristy

S výkonem prokury úzce souvisí otázka odpovědnosti prokuristy. Rozlišujeme odpovědnost prokuristy za řádný výkon jeho činnosti a odpovědnost za překročení oprávnění vyplývajícího z udělení prokury. Dále lze odpovědnost prokuristy dělit na odpovědnost ve vztahu k podnikateli, který prokuru udělil, nebo ve vztahu k třetím osobám. Prokurista odpovídá za vadný výkon prokury, Eliáš uvádí, že prokurista odpovídá „*podle toho, zda je prokurista pracovníkem, popř. členem podnikatele, zda je společníkem korporace, vůči níž je v poměru prokuristy, anebo jde-li o prokuristu, který je vůči zmocniteli v jiném právním vztahu.*“⁹⁰ U tohoto tvrzení bych se rád zastavil, protože se domnívám, že neplatí bez výjimek.

O vztahu prokuristy a podnikatele bylo pojednáno v kapitole 4.2.3, přičemž tento vztah nemůže být vztahem pracovněprávním.⁹¹ Judikatura Nejvyššího soudu se neztotožňuje s názorem Eliáše, který uvádí: „*Jde-li o prokuristu, který je vůči podnikateli v pracovním poměru, odpovídá za výkon své činnosti podle příslušných ustanovení zákoníku práce.*“⁹² V judikatuře se objevuje konstantní názor, že prokura není vztahem pracovněprávním, ale řídí se ustanoveními obchodního zákoníku nebo obsahem společenské smlouvy. Uvedený názor lze analogicky uplatnit i na odpovědnost prokuristy. Pokud bude prokurista podnikatele zároveň jeho zaměstnancem, bude v případě vzniku škody dle mého soudu třeba posuzovat, zda škoda vznikla v souvislosti s výkonem prokuristy nebo porušením povinností zaměstnance, protože odpovědnost za škodu vzniklou v souvislosti s výkonem prokury nebude možné posuzovat podle ustanovení zákoníku práce.

V případě prokuristy, který je zároveň společníkem obchodní společnosti, se bude jeho odpovědnost řídit příslušnými ustanoveními o jednotlivých společnostech, především pak společnostech osobních, případně společenskou smlouvou.

⁹⁰ Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 5, s. 435.

⁹¹ K tomu srovnej Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 12. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1269/2003 a Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 12. 2005, sp. zn. 21 525/2005.

⁹² Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 5, s. 435.

Pokud se jedná o prokuristu, kterému je prokura podnikatelem udělena na základě jiné než výše jmenované smlouvy, tak „zakládají odpovědnost za řádný výkon jeho činnosti především příslušná zákonná ustanovení o jednotlivých smlouvách, které připadají v úvahu.“⁹³ Je patrný názorový vývoj, kterým prošlo nahlížení na prokuru během 20 let účinnosti obchodního zákoníku, Eliáš připouští použití více smluvních typů na odpovědnost prokuristy. Nejvyšší soud sice ve svém rozhodnutí⁹⁴ připouští stejný názor, nicméně pro případ, kdy by vztah prokuristy a podnikatele nebyl založen smlouvou určitého typu, stanovuje přiměřené užití ustanovení o smlouvě mandátní.

Jelikož je rozsah prokury vymezen přímo zákonem a obchodní zákoník v ustanovení § 14 odst. 3 stanoví, že omezení prokury vnitřními pokyny nemá právní následky vůči třetím osobám, nemá porušení interních pokynů dopad na prokuristovu odpovědnost vůči třetím osobám. Avšak ve vztahu k podnikateli již prokurista odpovídá za škodu způsobenou překročením interních pokynů podnikatele. Ustanovení § 14 odst. 3 obchodního zákoníku je kogentní, proto na účinnost vůči třetím osobám nemá vliv, zda tyto osoby o omezení prokury interními pokyny podnikatele věděly či nevěděly. Opačná situace však nastává v případě překročení zákonného rozsahu prokury prokuristou, tj. v případě, že prokurista učiní úkon, který nesouvisí s provozem podniku, nebo zcizí či zatíží nemovitost, aniž by mu toto právo bylo v prokuře výslovně uděleno. V tomto případě nastává odpovědnost prokuristy přímo vůči třetí osobě, se kterou jednal, neboť došlo k porušení kogentního ustanovení § 14 odst. 2 resp. odst. 3 obchodního zákoníku, jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole.⁹⁵

4.6 Podepisování prokuristy

V případě jednání za podnikatele je pro jeho platnost vyžadováno, aby byl právní úkon učiněn v určité formě a vždy podepsán jednající osobou, přičemž zákon vyžaduje, aby se v případě udělení prokury prokurista podepisoval určitým způsobem. Ustanovení § 14 odst. 5 obchodního zákoníku vyžaduje tři náležitosti,

⁹³ Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 5, s. 435.

⁹⁴ K tomu srovnej Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 23 Cdo 2713/2009.

⁹⁵ K tomu srovnej Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 1469, s. 49.

kterými jsou uvedení obchodního jména podnikatele, za kterého prokurista jedná, dále vlastnoruční podpis prokuristy a nakonec dodatek označující prokuru. Zákon výslovně neuvádí, jak má dodatek označující prokuru vypadat, během doby se však ustálilo několik způsobů označení, například „prokura,“ „prokurista,“ „per procura,“ „Ppa,“ „pp“ a podobně. První dva údaje jsou dle mého názoru jednoznačně nutné, o nutnosti připojení dodatku označujícího prokuru však existují opačné názory, které se od sebe odlišují v různých aspektech. Bartošíková například uvádí, že *„zákon neobsahuje výslovné ustanovení o tom, že nedostatek dodatku podpisu prokuristy způsobuje neplatnost takového právního úkonu. Z toho pak nezbyvá než dovodit, že právní úkon učiněný a podepsaný prokuristou, byť bez dodatku vyjadřujícího prokuru, je platný.“*⁹⁶ K uvedenému názoru se přiklání i Eliáš.⁹⁷ Judikatura vyšších soudů se však ke zmiňované otázce postavila zcela odlišně. Otázkou podepisování prokuristy se zabýval senát Vrchního soudu v Praze, který se držel dikce zákona doslovně a všechny tři náležitosti podpisu prokuristy považoval za nezbytně nutné pro platnost právního úkonu, když uvedl, že *„jedná-li prokurista v této funkci, musí to uvést, to jest při podpisu připojit doložku o prokuře. Jen tak lze odlišit, kdy jedná skutečně v této kvalifikované funkci a kdy případně jedná jako jiný funkcionář na základě jiného jednatelského oprávnění. Nejde tedy jen o otázku pořádkovou, ale o nutnou součást podpisu prokuristy.“*⁹⁸ Vrchní soud tuto otázku uzavřel s tím, že bez doložky označující prokuru nejde o podpis prokuristy. Domnívám se, že ne vždy je k dobru věci převzít argumentaci vyšších soudů. Prokura je sice plnou mocí, ale od běžné plné moci se odlišuje hned několika znaky. Především je tu rozsah zmocnění prokuristy, široké oprávnění určené přímo zákonem. Nejzásadnější rozdíl oproti plné moci spočívá pro tento případ v tom, že prokura se zapisuje do obchodního rejstříku. Proč by měl být dodatek označující prokuru nezbytnou součástí podpisu prokuristy podmiňující jeho platnost, pokud v souladu s principem materiální publicity a důvěrou v zápis v obchodním rejstříku bylo třetí osobě známo, že jednající osoba je prokuristou podnikatele? *„Prokuristou takový člověk samozřejmě zůstává i v případě, že nepřipojí příslušný dodatek (z hlediska čistě informačního v podstatě nadbytečný) ke svému podpisu.“*⁹⁹

⁹⁶ Bartošíková, M.: Několik úvah o prokuře, Obchodní právo, 2000, č. 8, s. 12.

⁹⁷ K tomu srovnej Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 5, s. 438.

⁹⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 4. 1995, sp. zn. 5 Cmo 308/94.

⁹⁹ Bejček, J.: O střetu zájmů podnikatelů a jejich manažerů, Právní rozhledy, 2004, č. 13, s. 492.

Bejček jako rozhodující uvádí vždy dobrou víru druhé strany. Mohou nastat dva případy, buď prokurista nedopatřením dodatek označující prokuru neuvede, v tom případě je chráněn prokurista, byť připouštím, že jako prokurista by měl znát platnou právní úpravu vztahující se k této funkci, nebo prokurista záměrně dodatek neuvede. Ve druhém případě pak může využít situace dle toho, co bude pro něj výhodné a případně se dovolat neplatnosti svého podpisu a tím i právního úkonu s odkazem na zmiňovaný judikát.¹⁰⁰ Dokazování úmyslného neuvedení dodatku by pak pro druhou stranu mohlo být neúměrně ztíženo či dokonce vyloučeno. Jelikož se judikatura touto otázkou již delší dobu nezabývala, nezbyvá než počkat, jak se s ní vyšší soudy po více než 16 letech vypořádají. Považuji za důležité zmínit, že prvorepubliková judikatura vyložila tuto otázku opačně, než jak to ve svém rozhodnutí učinil Vrchní soud v Praze.¹⁰¹ V návrhu nového občanského zákoníku, kterým se budu podrobněji zabývat v kapitole páté, je patrný návrat k výkladu této otázky dle prvorepublikové judikatury.

4.7 Zánik prokury

Ustanovení § 14 obchodního zákoníku neobsahuje ustanovení o zániku prokury, obchodní zákoník se touto otázkou vůbec nezabývá kromě ustanovení § 125 odst. 2 obchodního zákoníku, které uvádí, že prokuru odvolává valná hromada, pokud společenská smlouva neurčí jinak. Jelikož obchodní zákoník mlčí a prokura je obchodní plnou mocí, je třeba na její zánik analogicky aplikovat ustanovení o zániku obecné plné moci dle občanského zákoníku s přihlédnutím ke zvláštnostem institutu prokury. Pokud budeme ve výčtu důvodů zániku prokury postupovat dle znění § 33b občanského zákoníku, připadne nám jako první možnost zániku provedení úkonu, na který byla omezena. Jelikož je však prokura obchodní plnou mocí zmocňující ke všem úkonům při provozu podniku, domnívám se, že tento důvod můžeme vyloučit, neboť ji nelze omezit na jeden jediný úkon (alespoň tedy ne s účinností vůči třetím osobám). Prvním důvodem zániku prokury bude její odvolání zmocnitelem (podnikatelem) doplněné vypovězením zmocněnce (prokuristy). Na zániku prokury se samozřejmě mohou zúčastněné strany dohodnout. Ustanovení § 33b občanského

¹⁰⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 4. 1995, sp. zn. 5 Cmo 308/94.

¹⁰¹ K tomu srovnej Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 8. 1. 1932, sp. zn. Rv I 2001/31, Vážný 31, XIV.a:36.

zákoníku pak stanovuje zánik plné moci a tedy i prokury smrtí zmocněnce. Dle ustanovení § 33b odst. 2 občanského zákoníku ve spojení s § 14 odst. 7 obchodního zákoníku však prokura nezaniká smrtí zmocnitele (podnikatele), pokud ten neomezil dobu trvání prokury pouze na dobu svého života. Uvedené ustanovení bylo do obchodního zákoníku doplněno novelou č. 554/2004 Sb., která nabyla účinnosti 1. ledna 2005. Z uvedené dikce zákona pak nevyplývá zákaz možnosti omezení prokury jen na určitou dobu. Pokud podnikatel zemře, zužuje se ze zákona oprávnění prokuristy za něj jednat tak, že je oprávněn činit pouze úkony v rámci obvyklého hospodaření, uvedené úkony může činit pouze se souhlasem dědiců a s přivolením soudu. U podnikatele, který je právnickou osobou, zaniká prokura jeho zrušením. Nediskutabilním pak zůstává názor Eliáše, dle kterého prokura zaniká i v případě, kdy prokurista ztratí způsobilost k právním úkonům.¹⁰²

Určitá spornost nastává v souvislosti se zánikem prokury a zápisem do obchodního rejstříku. V případě zániku prokury je třeba provést její výmaz z obchodního rejstříku. Zda-li má výmaz konstitutivní či deklaratorní účinky je předmětem řady polemik. Pokud pominu zánik prokury smrtí nebo ztrátou způsobilosti k právním úkonům prokuristy, domnívám se, že výmaz prokury má účinky konstitutivní. V případě smrti ztrácí prokurista faktickou možnost jednat za podnikatele, následný výmaz prokury z obchodního rejstříku pak bude mít účinky pouze deklaratorní. Deklaratorní účinky bude mít výmaz rovněž v případě ztráty způsobilosti prokuristy k právním úkonům, neboť možnost jednat za podnikatele prokurista ztrácí v okamžiku ztráty způsobilosti k právním úkonům jakožto jednoho z hlavních osobních předpokladů fyzické osoby k výkonu této funkce. V ostatních případech se přikláním ke konstitutivním účinkům výmazu nejen z hlediska argumentace per analogiam, tedy „*platí-li určitý právní režim pro účinnost pro udělení prokury, platí obdobně i pro účinnost jejího zániku.*“¹⁰³ Zápis prokury do obchodního rejstříku opravňuje prokuristu činit veškeré úkony, ke kterým dochází při provozu podniku a to až do té doby, dokud není z obchodního rejstříku vymazána. Pokud je tedy prokura podnikatelem odvolána, ale není dosud vymazána z obchodního rejstříku, a prokurista učiní právní úkon při provozu podniku, bude jím podnikatel vázán, jelikož třetí osoba jednala v důvěře v zápis v obchodním rejstříku.

¹⁰² Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 5, s. 438.

¹⁰³ Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 5, s. 439.

V tomto ohledu se přikláním k názoru, že k účinnosti zániku prokury je třeba její výmaz z obchodního rejstříku.¹⁰⁴ Komentářová literatura se pak přiklání k deklaratorním účinkům výmazu prokury z obchodního rejstříku, když uvádí, že „z odstavce 6 nelze vyvodit, že výmaz je podmínkou zániku prokury. Obchodní zákoník neměl až do poslední novelizace zvláštní úpravu, a proto platí pro zánik prokury obecná úprava plné moci v občanském zákoníku s modifikací podle odstavce 7.“¹⁰⁵ Dle uvedeného názoru přestává být prokura výmazem z obchodního rejstříku účinná, což má význam pouze ve vztahu ke třetím osobám. S ohledem na svůj výše uvedený názor, že výmaz má účinky konstitutivní, a na znění § 14 odst. 3 obchodního zákoníku považuji odvolání prokury podnikatelem za významné pouze ve vztahu podnikatele a prokuristy. Odvolání není účinné vůči třetím osobám, ale může založit odpovědnost prokuristy vůči podnikateli.

¹⁰⁴ Opačný názor vyslovila Bartošíková, která považuje výmaz prokury z obchodního rejstříku za deklaratorní. Bartošíková, M.: Několik úvah k prokuře, Obchodní právo, 2000, č. 8, s. 13.

¹⁰⁵ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 1469, s. 46-47.

5. Prokura dle návrhu nového občanského zákoníku

V době dokončení diplomové práce byl Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky schválen návrh nového občanského zákoníku s předpokládanou účinností od 1. ledna 2014.

Návrh nového občanského zákoníku zakotvuje úpravu zastoupení v ustanoveních § 429 a následujících, úprava prokury jako zvláštního druhu plné moci je upravena v ustanoveních § 443 až 449. Zmíněná úprava vychází ze znění § 14 obchodního zákoníku, přičemž jsou patrné některé dílčí změny, jednotlivá ustanovení o prokure pak přímo navazují na všeobecná ustanovení o zastoupení (§ 429 až § 433) a na ustanovení upravující zastoupení smluvní (§ 434 až § 442).

V definici prokury, jak ji uvádí ustanovení § 14 odst. 1 platného obchodního zákoníku a ustanovení § 443 nového občanského zákoníku, nedošlo ke změně, k čemu však v novém občanském zákoníku došlo, a to nejen v ustanoveních o prokure a zastoupení, je změna právní terminologie. Pojem „podnik“ je nahrazen pojmem „obchodní závod,“ pojem „právní úkon“ pak nově pojmem „právní jednání.“ Ustanovení § 443 odst. 1 nového občanského zákoníku se pak vrací k úpravě prokury z období do roku 1964, když umožňuje udělení prokury i pro jednotlivou pobočku nebo obchodní závod, pokud jich má podnikatel více. Podmínkou takového udělení prokury je výslovné označení pobočky či obchodního závodu v prokure. V udělení prokury musí být výslovně uvedeno, že jde o prokuru. *„Způsob, jak se to má stát, určen není. Lze mít za to, že požadavku zákona bude vyhovovat nejen nadepsání listiny jako prokura, ale také výslovné použití slova prokura, popř. slova prokurista v textu listiny.“*¹⁰⁶ Ke změně nedošlo v případě oprávnění zcizování a zatěžování nemovitostí, které bude muset být i nadále v udělení prokury výslovně uvedeno. V souvislosti s rozsahem prokury bylo téměř beze změny převzato ustanovení § 14 odst. 3 obchodního zákoníku upravující omezení prokury vnitřními pokyny a jeho účinky vůči třetím osobám. Ustanovení § 446 návrhu nového občanského zákoníku pouze zdůraznilo, že účinky vůči třetím osobám nenastávají ani v případě zveřejnění omezení prokury. Prokuru bude opět

¹⁰⁶ Plíva, S.: Některé otázky k zastupování na základě prokury. Nepublikováno, 2011.

moci udělit pouze podnikatel zapsaný do obchodního rejstříku.

Ustanovení o prokuře v návrhu nového občanského zákoníku rovněž nezakotvuje požadavek udělení prokury v písemné formě, ten bude opět stanoven ve všeobecné části týkající se smluvního zastoupení, konkrétně pak v ustanovení § 434 odst. 2. U prokuristy je vyžadován osobní výkon funkce, jde o vztah podnikatele a prokuristy, který je založen na určité důvěře podnikatele k prokuristovi.¹⁰⁷ Nově stanovuje návrh nového občanského zákoníku v ustanovení § 447 povinnost prokuristy vykonávat svou funkci s péčí řádného hospodáře, což se však týká výlučně vztahu prokuristy a podnikatele a jejich oprávnění a povinností, nemá účinky navenek vůči třetím osobám. Ustanovení § 447 je koncipováno jako dispozitivní, strany si tak mohou dohodou sjednat něco jiného. Z této zásady vychází i ustanovení § 444 návrhu nového občanského zákoníku, prokurista není oprávněn převést prokuru na jinou osobu ani udělit další osobě prokuru. V tomto případě se jedná o ustanovení kogentní, nebude tedy možné si smluvně dohodnout něco jiného. Tento zákaz není v současném obchodním zákoníku upraven a vychází spíše z teoretických koncepcí a názorů právníků vycházejících především z účelu současné právní úpravy.¹⁰⁸

Prokuru bude možno udělit opět pouze fyzické osobě. Oproti znění § 14 odst. 1 obchodního zákoníku volí ustanovení § 445 odst. 1 návrhu nového občanského zákoníku formu zákazu, nikoliv tedy formu dovolení, jak stanovuje obchodní zákoník. Koncepce zákazu vychází ze znění § 1 odst. 2 návrhu nového občanského zákoníku stanovujícího, že „*Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona.*“¹⁰⁹ Ustanovení § 444 nového občanského zákoníku pak nedovoluje prokuristovi svou prokuru převést na jiného ani udělit prokuru další osobě, což koresponduje s již dříve vyslovenými názory.¹¹⁰

Návrh nového občanského zákoníku rovněž zachovává úpravu kolektivní prokury, ustanovení § 445 odst. 2 sice volí odlišnou jazykovou formulaci, nicméně vychází z ustanovení § 14 odst. 4 obchodního zákoníku a rovněž připouští v případě

¹⁰⁷ K tomu srovnej: Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, s. 688.

¹⁰⁸ K tomu srovnej: Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, s. 434: „... již ustavený prokurista další prokuristy ustavovat a odvolávat nemůže. I tento závěr však můžeme opřít především o účel právní úpravy, popř. též o výklad § 14 ObchZ, s aplikací interpretačního pravidla označovaného jako *reductio ad absurdum*.“

¹⁰⁹ Ustanovení § 1 odst. 2 návrhu nového občanského zákoníku.

¹¹⁰ Stejný názor vyslovil Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, s. 434.

kolektivní prokury možnost prokuristů jednat samostatně nebo možnost upravit způsob jednání při udělení prokury odlišně.

Způsob podepisování prokuristy za podnikatele je v návrhu nového občanského zákoníku zakotven stejným způsobem jako v platném obchodním zákoníku. I nadále bude prokurista podepisovat tak, že k firmě podnikatele připojí svůj podpis a údaj označující prokuru. V souvislosti s možností udělit prokuru pro jednotlivou pobočku nebo obchodní závod podnikatele bude navíc třeba připojit i údaj označující pobočku nebo obchodní závod. Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku však uvádí, že „*ustanovení o podepisování prokuristy má instruktivní povahu, porušení pravidla nemůže vést ke zmaření zastoupení nebo k neplatnosti právního jednání, plyne-li již z okolností, že je právně jednáno v zastoupení.*“¹¹¹ Ustanovení § 488 pak odkazuje na znění § 163, které uvádí, že „*Kdo právnickou osobu zastupuje, dá najevo, co ho k tomu opravňuje, neplyne-li to již z okolností. Kdo za právnickou osobu podepisuje, připojí k jejímu názvu svůj podpis, popřípadě i údaj o své funkci nebo o svém pracovním zařazení.*“¹¹² Plyne tedy z instruktivní povahy ustanovení § 488, jak uvádí důvodová zpráva,¹¹³ a znění § 163, že není náležitostí podpisu prokuristy dodatek označující prokuru? Domnívám se, jak jsem již uvedl v kapitole 4.6, že absence dodatku označujícího prokuru nezpůsobuje neplatnost právního úkonu učiněného prokuristou, přestože Vrchní soud v Praze vyslovil názor opačný.¹¹⁴ Účel zákona, jak je uveden v důvodové zprávě k návrhu nového občanského zákoníku, a znění § 163 dle mého názoru jednoznačně podporují názor, který uvádí, že dodatek označující prokuru nebude po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku podmínkou pro platnost právního jednání prokuristy.

Zánik prokury nastává nově převodem nebo pachtem obchodního závodu nebo pobočky, pro které byla udělena. V případě smrti podnikatele prokura nezaniká, pokud nebyl mezi stranami ujednán opak. Další způsoby zániku prokury ustanovení § 449 návrhu nového občanského zákoníku nestanovuje, jakožto na druh smluvního zastoupení jsou na zánik prokury použitelná obecná ustanovení upravující zánik

¹¹¹ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, s. 688.

¹¹² Ustanovení § 163 návrhu nového občanského zákoníku.

¹¹³ K tomu srovnej: Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, s. 688: „Ustanovení o podepisování prokuristy má instruktivní povahu, porušení pravidla nemůže vést ke zmaření zastoupení nebo k neplatnosti právního jednání, plyne-li již z okolností, že je právně jednáno v zastoupení (§ 163).“

¹¹⁴ K tomu srovnej Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 4. 1995, sp. zn. 5 Cmo 308/94.

smluvního zastoupení. Prokura tak může zaniknout v případě odvolání podnikatelem, výpovědí prokuristy nebo smrtí prokuristy. Zachováno zůstává pravidlo, že se zánik prokury nezapisuje do obchodního rejstříku, podnikatel pouze podá návrh rejstříkovému soudu na její výmaz.

V ustanovení § 425 návrhu nového občanského zákoníku bude stanoven zákaz konkurence pro zástupce podnikatele, který se bude vztahovat i na prokuristu. Nově nebude moci prokurista činit na vlastní nebo cizí účet nic, co spadá do oboru obchodního závodu podnikatele. V případě porušení bude mít podnikatel možnost domáhat se po prokuristovi, aby se zdržel takového jednání případně aby toto jednání bylo prohlášeno za jednání učiněné na jeho účet, a konečně možnost domáhat se postoupení práva na odměnu. Subjektivní lhůta pro uplatnění uvedených práv bude tříměsíční, objektivní pak 1 rok. V krajním případě bude podnikateli přiznáno i právo na náhradu škody a to v případě, měl-li a mohl zástupce vědět, že svou činností poškozuje podnikatele.¹¹⁵

¹¹⁵ K tomu srovnej ustanovení § 425 odst. 3 návrhu nového občanského zákoníku.

6. Závěr

Ve své diplomové práci na téma prokura jako druh zastoupení v obchodních vztazích jsem se pokusil vymezit prokuru v rámci jednotlivých druhů zastoupení se zaměřením na její historický vývoj, současnou a budoucí právní úpravu. Jako nezbytný úvod své práce jsem uvedl, jakým způsobem podnikatel jedná, jaký je rozdíl mezi jednáním podnikatele fyzické osoby a podnikatele právnické osoby a jakým způsobem může být podnikatel zastoupen.

Prokura je zvláštním druhem plné moci, je tzv. obchodní plnou mocí a jako taková je druhem smluvního zastoupení. Nejkomplexnější úpravu prokury v celkem 16 článcích obsahoval všeobecný obchodní zákoník rakouský z roku 1863. Přestože byla úprava prokury poměrně rozsáhlá, ne všechny otázky bylo možné vyložit pouze za použití zákonných ustanovení, ke sjednocování sporných otázek přispívala výraznou měrou prvorepubliková judikatura. Judikaturou tak byl upřesněn vnitřní vztah principála a prokuristy,¹¹⁶ způsob podepisování prokuristy a podstatné náležitosti jeho podpisu¹¹⁷ a tradičně také rozsah prokuristova oprávnění jednat za principála při koupi pozemků.¹¹⁸ V porovnání s úpravou ve všeobecném obchodním zákoníku rakouském byla úprava prokury v následujících právních předpisech poměrně zjednodušena. Občanský zákoník z roku 1950 omezil počet subjektů oprávněných prokuru udělit na osoby zapsané v podnikovém rejstříku. Současně je patrná změna terminologie, která provází vývoj obchodněprávních předpisů až do současnosti. Vývoj od pojmu „principál“ a „obchodní živnost,“ přes pojmy „podnik“ a „podniková činnost,“ případně „provoz podniku“ dle platné právní úpravy, až po terminologii uvedenou v návrhu nového občanského zákoníku, který zavádí místo pojmu „podnik“ pojem „obchodní závod.“

V souvislosti se znárodněním podniků a přechodem na plánovitě řízené hospodářství byl v roce 1964 přijat hospodářský zákoník, který úpravu prokury nezahrnoval. Úprava prokury byla přesunuta do zákona o mezinárodním obchodu a uplatňovala se tak pouze v obchodních vztazích s mezinárodním prvkem, což bylo dle mého názoru logickým vyústěním poměrů dané doby, neboť plánovité řízení

¹¹⁶ K tomu srovnej rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR, sp. zn. R I 994/31.

¹¹⁷ K tomu srovnej rozsudky Nejvyššího soudu ČSR, sp. zn. Rv I 2001/31 a sp. zn. Rv I 213/30.

¹¹⁸ K tomu srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, sp. zn. Rv I 122/36.

hospodářství omezilo obchodní styk mezi podniky na území Československa a institut prokury by tak de facto ztratil svůj původní význam. Stejným logickým krokem bylo její opětovné zařazení do hospodářského zákoníku v roce 1990.

Současná úprava prokury uvedená v ustanovení § 14 obchodního zákoníku je dle mého názoru nedostatečná. Řada důležitých otázek, jako je například odpovědnost prokuristy, zákaz konkurence nebo stanovení povinností, je pak rozvíjena judikaturou soudů, což má za následek nepřehlednost úpravy prokury. Nutno podotknout, že návrh nového občanského zákoníku ponechává uvedené kromě dvou výjimek beze změny. První výjimkou je povinnost prokuristy vykonávat prokuru s péčí řádného hospodáře stanovená v ustanovení § 447, které tak nepřímo implikuje odpovědnost prokuristy za škodu v případě nesplnění této povinnosti. Druhou výjimkou je ustanovení § 425, které se vrací zpět k úpravě prokury ve všeobecném obchodním zákoníku rakouském z roku 1863, když stanovuje zákaz konkurence prokuristy. Jako pozitivní hodnotím systematické zařazení úpravy prokury k ustanovením o smluvním zastoupení. Nový občanský zákoník je postaven na principu smluvní volnosti a autonomie vůle stran, tudíž většina ustanovení má dispozitivní charakter. Uvedené tedy nebrání tomu, aby si strany ohledně zákazu konkurence či odpovědnosti ujednali něco jiného. Osobně pak vzhledem ke svému názoru uvedenému v kapitole 4.6, který se týká příliš striktního výkladu ustanovení § 14 odst. 5 a neplatnosti právního úkonu při absenci dodatku označujícího prokuru u podpisu prokuristy, oceňuji v návrhu nového občanského zákoníku odklon od přehnaného formalismu, když dodatek označující prokuru již nebude považován za nezbytnou součást podpisu prokuristy. Nejpodstatnější změnou, kterou návrh nového občanského zákoníku obsahuje, je dle mého názoru možnost udělit prokuru pro konkrétní pobočku nebo obchodní závod podnikatele. Přestože je úprava prokury v návrhu nového občanského zákoníku širší než v platném obchodním zákoníku, bude i nadále řada otázek, které vyvstanou, rozvíjena judikaturou soudů.

7. Résumé

The opening of diploma thesis on the given theme deals with the ways of action of an entrepreneur including its forms and especially concentrates on the entrepreneur's acts according to § 20 of the Civil Code.

Chapter two deals with the institute of representation and briefly try to outline the legal representation of entrepreneurs-legal entities according to the Commercial Code. The major part concentrates on contractual representation and proxy which are subsidiary applicable to the procuration according to § 1 paragraph 2 of the Commercial Code. The first and second chapter forms a necessary basis for the next part of the thesis.

A third chapter of the thesis deals with the history of procuration. Chapter focuses on the progression of legislation in the Czech lands since 1863 when the Austrian Commercial Code was adopted until 1st January 1991 when the Czech Commercial Code was adopted. Individual sub-chapters compare regulation of the procuration according to individual acts, quote relevant case law which interprets questionable matters.

Fourth chapter of the thesis focuses on the procuration according to the Commercial Code (Act No. 513/1991 Coll.). It compares the previous legislation and states important case law. Chapter also focuses on the creation of procuration, its extent, types and its ending. Important part of the thesis deals with the relationship between entrepreneur and his proxy, the way of signing for entrepreneur and liability associated with procuration.

Last chapter of the thesis deals with the regulation of procuration according to the draft of the new Civil Code. The chapter focuses on the most important upcoming changes to the current legislation. As the draft of the new Civil Code is partly based on the Austrian Commercial Code, the chapter deals with similarities and distinctions between legislation according to the new Civil Code and the Austrian Commercial Code.

8. Abstrakt v českém jazyce

Diplomová práce na téma prokura jako druh zastoupení v obchodních vztazích v úvodu pojednává o způsobech jednání podnikatele, jeho dělení na přímé a nepřímé a zvláště se zaměřuje na jednání právnické osoby dle ustanovení § 20 občanského zákoníku.

Kapitola druhá pojednává o institutu zastoupení a stručně se snaží nastínit zákonné zastoupení podnikatele-právnické osoby dle obchodního zákoníku. Větší část je pak věnována úpravě smluvního zastoupení a dohody o plné moci dle občanského zákoníku, jehož subsidiární užití na prokuru zakotvuje ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku. První a druhá kapitola tvoří společně nezbytný základ pro další část diplomové práce.

Podstatnou část diplomové práce tvoří historický vývoj institutu prokury, o kterém je pojednáno v kapitole třetí. Kapitola je zaměřena na vývoj právní úpravy prokury v právních předpisech platných na území českých zemí od roku 1863, kdy byl přijat všeobecný obchodní zákoník rakouský až do 1. ledna 1991, kdy se stal účinným platný obchodní zákoník. Jednotlivé podkapitoly se zabývají srovnáním právní úpravy prokury, jak byla zakotvena v jednotlivých právních předpisech, s odkazem na příslušnou judikaturu soudů vykládající sporná ustanovení či dotvářející ustanovení absentující.

Další část diplomové práce se zaměřuje na platnou úpravu prokury dle obchodního zákoníku (zák. č. 513/1991 Sb.), její srovnání s předchozí úpravou prokury a na nejdůležitější judikaturu vyšších soudů. Podrobně se zaměřuje na vznik prokury, její rozsah, druhy a zánik, dále pak na vztah podnikatele a prokuristy, jeho odpovědnost a způsob podepisování za podnikatele.

Poslední, pátá část diplomové práce pojednává o právní úpravě prokury v návrhu nového občanského zákoníku v souvislosti s rekodifikací soukromého práva. Důraz je kladen na nejdůležitější chystané změny oproti platné právní úpravě. Vzhledem k tomu, že návrh nového občanského zákoníku částečně vychází z všeobecného obchodního zákoníku rakouského z roku 1863, jsou v kapitole uvedeny rovněž podobnosti úpravy prokury dle obou kodexů.

9. Přehled použitých pramenů

9.1 Literatura

- 1) Knapp, Viktor a kolektiv. Občanské právo hmotné 1. 4. vydání. Praha: ASPI, 2005.
- 2) Dědič, Jan a kolektiv. Obchodní zákoník. Komentář. Praha: Polygon, 2002.
- 3) Pelikánová, I. Obchodní právo – 1. díl, Úvod do obchodního práva, osoby v podnikání 1. vyd. Praha : ASPI, a.s., 2005.
- 4) Pelikánová, I. a kol. Obchodní právo. 1. díl, 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010.
- 5) Kavalec, J., Musílek, R. Obchodní zákoník: s judikaturou a souvisejícími předpisy 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007.
- 6) Ivana Štenglová, Stanislav Plíva, Miloš Tomsa. Obchodní zákoník, 13. vydání, 2010.
- 7) Dušan Hendrych a kolektiv. Právní slovník, 3. vydání, 2009.
- 8) Karel Eliáš a kolektiv. Obchodní zákoník, Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900, 4. přepracované a rozšířené vydání podle stavu k 1. 8. 2004.
- 9) Ovečková, O. a kol.: Slovník obchodního práva, Codex, Praha, 1996.
- 10) Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009.
- 11) Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kolektiv. Občanský zákoník I,II. Komentář 2. vydání, 2009.
- 12) Malovský-Wenig, A.: Příručka obchodního práva, Československý kompas, Praha, 1947.
- 13) důvodová zpráva k návrhu nového občanského

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

9.2 Právní předpisy

- 1) zák. č. 1/1863 ř. z. Všeobecný zákoník obchodní
- 2) zák. č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
- 3) zák. č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku
- 4) zák. č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník
- 5) zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 6) zák. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů
- 7) zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 8) návrh nového občanského zákoníku

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

9.3 Články

- 1) Plíva, S.: Právní jednání podnikatele, Právo a podnikání, 1993, č. 8
- 2) Plíva, S.: Právní jednání podnikatele, Právo a podnikání, 1993, č. 9
- 3) Eliáš, K.: Etuda o prokuře, Právník, 1993, č. 5
- 4) Eliáš, K.: Prokura, Bulletin advokacie, 1993, č. 3
- 5) Bartošíková, M.: Několik úvah o prokuře, Obchodní právo, 2000, č. 8
- 6) Němec, J.: Ke smíšené kolektivní prokuře, Obchodní právo, 2001, č. 7
- 7) Obertová A., Lasák, J.: Prokura v judikatuře českých soudů, Soudní rozhledy 5/2010, s. 165
- 8) Lisse, L.: K prokuře, Právní rádce 3/2008, s. 23
- 9) Vašutová, V.: K procesnímu postavení prokuristy, Právní rozhledy 21/2010, s. 773
- 10) Plíva, S.: Některé otázky zastupování na základě prokury. 2011, Nepublikováno.
- 11) Bejček, J.: O střetu zájmů podnikatelů a jejich manažerů, Právní rozhledy, 2004, č. 13

9.4 Judikatura

- 1) rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 23 Cdo 2713/2009
- 2) rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2006, sp. zn. 21 Cdo 894/2005
- 3) rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2207/2003
- 4) rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2005, sp. zn. 21 Cdo 525/2005
- 5) rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1269/2003
- 6) usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 23 Cdo 2720/2009
- 7) usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 11 Tdo 972/2003
- 8) usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 19. 7. 2006, sp. zn. 5 Tdo 815/2006
- 9) usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 2. 2000, sp. zn. 7 Cmo 55/99
- 10) rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 3. 2004, sp. zn. 22 Cdo 46/2004
- 11) usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 11. 2004, sp. zn. 7 Cmo 89/2004
- 12) rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 4. 1995, sp. zn. 5 Cmo 308/94
- 13) rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 3. 2003, sp. zn. 19 Co 495/2002
- 14) rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 1 Afs 32/2010
- 15) rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 8. 9. 1937, sp. zn. Rv I 122/36. Vážný 16286.
- 16) rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 19. 12. 1931, sp. zn. R I 994/31
- 17) rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ČSR (SJS) 1719/40.
- 18) rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 8. 1. 1932, sp. zn. Rv I 2001/31, Vážný 31, XIV.a:36
- 19) rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 22. 2. 1930, sp. zn. Rv I 213/30, Vážný 9682.
- 20) rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 24. 6. 1937, sp. zn. R I 595/37. Vážný 16223.
- 21) rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, sp. zn. R II 226/31.
- 22) rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 2. 4. 1924, sp. zn. R II 89/24.
- 23) rozsudek Nejvyššího soudu ČSR, ze dne 10. 12. 1924, sp. zn. R I 950/24.